

LIETUVOS TEISĖS UNIVERSITETO
VALSTYBINIO VALDYMO FAKULTETO
TEISINĖS INFORMATIKOS KATEDRA

STUDENTĖS AUŠRINĖS BINDOKAITĖS
(INFORMATIKOS TEISĖS)

TEMA
NAUJAUSI EUROPOS SĄJUNGOS INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS
REGULIAVIMO PASIŪLYMAI IR JŲ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas-
Daktaras,
Lektorius,
Mindaugas Kiškis

Vilnius, 2004

TURINYS

ĮVADAS	3
DĖSTOMOJI DALIS	6
1. Direktyva dėl autorių teisių ir gretutinių teisių derinimo	6
1.1. Teisinis pagrindas, direktyvos tikslas ir taikymo sritis	6
1.2. Autorių teisių ir gretutinių teisių harmonizavimas	9
1.2.1. Išimtinės teisės	9
1.2.2. Išimtyt ir apribojimai	11
1.3. Techninių apsaugos priemonių ir informacijos apie teisių valdymą apsauga	17
2. Direktyva dėl intelektinės nuosavybės gynimo	22
2.1. Teisinis pagrindas, direktyvos tikslas ir taikymo sritis	22
2.2. Intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonės, procedūros ir būdai	27
2.2.1. Procesinės teisinės priemonės	27
2.2.2. Materialinės teisinės priemonės ir gynimo būdai	31
3. Intelektinės nuosavybės reguliavimo direktyvų įgyvendinimas Lietuvoje	37
3.1. Autorių teisių direktyvos įgyvendinimas	38
3.1.1. Nuostatų dėl išimtinių teisių, jų išimčių ir apribojimų įgyvendinimas	38
3.1.2. Nuostatų, susijusių su techninių apsaugos priemonių ir informacijos apie teisių valdymą apsauga, įgyvendinimas	42
3.2. Direktyvos dėl intelektinės nuosavybės gynimo įgyvendinimo perspektyvos	44
3.2.1. Procesinės teisinės priemonės	44
3.2.2. Materialinės teisinės priemonės ir gynimo būdai	46
PABAIGA	50
IŠVADOS	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS	52
SANTRAUKA	59

IVADAS

Galima drąsiai teigti, kad intelektinės nuosavybės teisės tebėra nepakankamai ginamos daugelyje Europos Sąjungos valstybių ir tai kelia milžiniškus nuostolius tiek valstybėms narėms, tiek ir intelektinės nuosavybės teisių turėtojams. Interneto atsiradimas bei spartus skaitmeninių technologijų vystymasis papildomai sukelia daugybę teisinių problemų, susijusių su intelektinės nuosavybės apsauga skaitmeninėje erdvėje. „Skaitmeninės technologijos, sujungtos su funkciniais interneto elementais, tapo kopijavimo palengvinimo, manipuliacijų palengvinimo, laikymo palengvinimo ir, svarbiausia, komunikacijos palengvinimo padariniu“¹.

Skaitmeninių technologijų pažanga bei interneto plėtra, platus jo pritaikymas, sudarė prielaidas ir informacinės visuomenės formavimuisi. Europos Komisija, siekdama užtikrinti aukšto lygio intelektinės nuosavybės apsaugą, kaip informacinės visuomenės vystymo prielaidą, garantuoti teisingą atlyginimą teisių turėtojams bei griežtą ir veiksmingą autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistemą, inicijavo pasiūlymą direktyvai dėl autorių teisių ir gretutinių teisių valstybėse narėse atnaujinimo ir harmonizavimo, kurį įtvirtino 2001 m. gruodžio mėn. 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvoje 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo².

Klastojimas ir piratavimas bei kiti intelektinės nuosavybės pažeidimai yra nuolat augantis ir tarptautinį mastą įgaunantis reiškinys, keliantis grėsmę valstybių narių ekonomikai bei valdymui. Tai apsprendžia skirtingas valstybių narių intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo lygis. Todėl Europos Komisija inicijavo nacionalinių įstatymų, reglamentuojančių intelektinės nuosavybės teisių gynimą, harmonizavimo procesą, kuris atspindėtas Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvoje 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo³.

Aukščiau minėti, Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės reguliavimo pasiūlymai jau įtvirtinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvomis, todėl toliau tekste, nagrinėdami ir analizuodami naujausias intelektinės nuosavybės reguliavimo nuostatas, vartosime ne pasiūlymo, o direktyvos sąvoką.

Temos aktualumas, mokslinis naujumas, teorinė ir praktinė nauda. Šis darbas yra mokslinio tiriamojo pobūdžio darbas, analizuojantis naujausias Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės reguliavimo direktyvas, sąlygotas skaitmeninių technologijų pažangos bei

¹ Makeen F. M. Copyright in global information society: The scope of copyright protection under international, US, UK and French law. – London: Kluwer Law International, 2001. P. 283.

² European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167.

³ European Parliament and Council Directive 2004/48/EB of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157.

informacinės visuomenės, kaip prioriteto iškėlimo, bei šių naujovių įgyvendinimo mastą ir perspektyvas Lietuvoje.

Be mokslinio naujumo, kitas motyvas, paskatinęs autorių gilintis į pasirinktą temą, yra jos aktualumas. Autorių teisių ir gretutinių teisių teisinės apsaugos naujovės bei intelektinės nuosavybės gynimo būdų bei procedūrų reguliavimo spektras yra glaudžiai susijęs su informacinės visuomenės plėtra Europos Sąjungos erdvėje, verslu intelektinės nuosavybės ir informacinių technologijų srityje bei elektroninės komercijos klausimais.

Magistro darbo temos analizė naudinga ir naujausių intelektinės nuosavybės reguliavimo direktyvų pažinimo ir galimo įtvirtinimo Lietuvos Respublikos teisėje aspektais, kurie garantuos platesnę teisių turėtojų teisių ir interesų apsaugą, užtikrins teisių turėtojų ir teisių naudotojų interesų pusiausvyrą, teisių išimčių bei apribojimų plotmėje, atspindės tapačią teisių turėtojų teisių gynimo priemonių, procedūrų ir būdų taikymą Europos Bendrijoje.

Praktinė darbo nauda pasireiškia tuo, kad šis darbas, analizuodamas intelektinės nuosavybės reguliavimo naujoves Europos Sąjungoje, prisidės prie tolimesnių šios srities studijų Lietuvoje. Tai nėra lengva užduotis jau vien dėl to, kad lietuvių kalba šiuo klausimu galima rasti tik bendrojo pobūdžio literatūros, fragmentiškai konstatuojančios intelektinės nuosavybės apsaugos ir gynimo ateities perspektyvas. Todėl šiame darbe pateikta Direktyvų 2001/29/EB ir 2004/48/EB bei Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo analizė, visuomeninių organizacijų internetinėse svetainėse išsakytos kritikos apžvalga, direktyvų valstybėse narėse įgyvendinimo problemų konkretizavimas yra šios studijos pagrindas.

Tyrimo tikslai ir uždaviniai. Pagrindinis šio darbo tikslas yra atskleisti pagrindines naujausių Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės reguliavimo direktyvų įgyvendinimo problemas bei išnagrinėti galimus šių problemų sprendimo būdus ir kryptis.

Siekiant nurodytų tikslų, šiam darbui iškelti tokie uždaviniai:

- 1) išnagrinėti direktyvą dėl autorių teisių ir gretutinių teisių harmonizavimo;
- 2) išanalizuoti direktyvą dėl intelektinės nuosavybės gynimo suderinimo;
- 3) atskleisti naujausių intelektinės nuosavybės reguliavimo direktyvų įgyvendinimo lygį ir perkėlimo į Lietuvą Respublikos teisę perspektyvas.

Tyrimo objektas yra naujausių intelektinės nuosavybės reguliavimo direktyvų pagrindu atsirandantys teisiniai santykiai, probleminės šių santykių vystymosi sritys, pusiausvyros tarp teisių turėtojų teisių ir teisių naudotojų teisių klausimas.

Tyrimo dalykas. Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys intelektinės nuosavybės teises bei, skaitmeninių technologijų sąlygotą, jų vystymąsi. Šių teisės aktų įgyvendinimo praktika, analizė, mokslinė literatūra.

Tyrimų metodika. Rašant darbą naudotasi sisteminės analizės, dokumentų analizės, loginiu bei lyginamuoju metodais.

Magistro darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, pabaiga. Pagal nagrinėjamų klausimų pobūdį, dėstomoji dalis suskirstyta į skyrius. Skyriai skirstomi į poskyrius, kuriuose nagrinėjami skirtingi to paties klausimo aspektai. Darbo pabaigoje pateikiama: išvados, literatūros sąrašas bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

1. DIREKTYVA DĖL AUTORIŲ TEISIŲ IR GRETUTINIŲ TEISIŲ DERINIMO

1.1. Teisinis pagrindas, direktyvos tikslas ir taikymo sritis

2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė Direktyvą 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo. Vidaus rinkos komisaras Frits Bolkesrein, komentuodamas šios direktyvos priėmimą, nurodė, kad „ši direktyva yra ne tik svarbiausia kada nors Europoje priimta priemonė autorių teisių srityje, bet ji įveda Europos autorių teisės normas į skaitmeninį amžių. Europos kūrėjai, artistai ir autorių teisių pramonė dabar su atgaivintu pasitikėjimu gali laukti elektroninės komercijos išskeltų iššūkių“⁴.

Prieš įsigilinant į teisinį Direktyvos 2001/29/EB, kitaip dar žinomos, kaip Europos Sąjungos autorių teisių direktyva (EUCD), pagrindą, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad pagal kilmę ir tikslą tai dvilypė direktyva.

Visų pirma ji papildo Žaliają knygą dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje⁵ ir Žaliosios knygos komentarą⁶. Šiuose dokumentuose Europos Komisija nurodė pagrindines sprendimas problemas, kylančias dėl skaitmeninių technologijų poveikio autorių teisėms ir gretutinėms teisėms, t.y. išankstinio teisių turėtojo leidimo atgaminti skaitmeninėje formoje klausimas, „padarymo viešai prieinamu“, kuriam reikalingas išankstinis teisių turėtojo leidimas, atribojimas nuo „asmeninio perdavimo“, taikytinos teisės klausimas, teisių turėtojo ir jo darbų patogaus identifikavimo ir apsaugos nustatymas, moralinių teisių harmonizavimo poreikis bei teisių turėtojų išimtinių teisių apimtis.

Kita vertus, direktyva įtvirtina Bendrijos tarptautinius įsipareigojimus, kylančius iš Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (toliau tekste - PINO) sutarčių, t.y. 1996 m. PINO autorių teisių sutarties⁷ bei 1996 m. PINO atlikimų ir fonogramų sutarties⁸. Šia direktyva Bendrija ir jos valstybės narės ratifikuoja PINO sutartis, kurios įtvirtina aukštus autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų apsaugos standartus, užtikrinančius didesnę tarptautinio lygio apsaugą. Išskirtinis šių dokumentų bruožas yra tas, kad juose įtvirtintos nuostatos, nagrinėjančios skaitmeninių technologijų problematiką, kaip antai, kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimas internete, ir įsipareigojimus, susijusius su techninėmis apsaugos priemonėmis bei

⁴ Commission welcomes adoption of the Directive on copyright in the information society by the Council // <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/01/528&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>; prisijungimo laikas: 2004-05-06.

⁵ Green Paper on copyright and related rights in the information society // COM/95/0382 final.

⁶ Communication on copyright and related rights in the information society // COM/96/0568 final.

⁷ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 98-1060.

⁸ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 32-2970.

informacija apie teisių valdymą. Tačiau Direktyva 2001/29/EB, lyginant su PINO sutartimis, yra detalesnė ir išsamesnė.

Nagrinėjant teisinį direktyvos pagrindą, būtina įvardinti ir pirmąjį bandymą tarptautiniu mastu „efektyviai ir vienodai saugoti literatūros ir meno kūrinių autorių teises“⁹, įtvirtintą 1886 m. rugsėjo mėn. 9 d. Berno konvencijoje dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos. Šio dokumento įtaka pastebima daugelyje direktyvos nuostatų, kurias aptarsime vėliau.

Direktyvoje atspindimas ir amerikietiškas autorių teisių apsaugos modelis, įtvirtintas 1998 m. JAV Skaitmeninio amžiaus autorių teisių apsaugos įstatyme¹⁰ (*Digital Millennium Copyright Act*, toliau tekste- DMCA), analizuojant jo taikymo praktiką ir stengiantis šalinti problemines įgyvendinimo sritis.

Direktyvos priėmimo tikslai įtvirtinti pirmuose aštuoniuose direktyvos įžanginiuose punktuose ir apima siekius:

- ✓ sukurti vidaus rinką ir įteisinti sistemą, užtikrinančią, kad konkurencija vidaus rinkoje nebūtų iškraipoma;
- ✓ sukurti bendrą ir lanksčią teisinę sistemą informacinės visuomenės Europoje kūrimui skatinti;
- ✓ padėti įgyvendinti keturias vidaus rinkos laisves;
- ✓ skatinti esmines investicijas į kūrybingumą ir novatoriškumą;
- ✓ pakeisti ir papildyti įstatymus, kad jie atitinkamai atspindėtų ekonomikos realybes;
- ✓ pašalinti nacionalinių teisės aktų teisinės apsaugos skirtumus ir neaiškumus, kurie gali trukdyti naujų produktų ir paslaugų masto ekonomijai;
- ✓ pakeisti bendrijos teisinę apsaugą tiek, kiek tai yra būtina vidaus rinkai sklandžiai veikti;
- ✓ atsižvelgti į konkrečias produktų ir paslaugų turinio savybes.

Direktyvos 2001/29/EB taikymo sritis- „reglamentuoti teisinę autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą vidaus rinkos sistemoje, ypač atsižvelgiant į informacinę visuomenę“¹¹. Kitaip tariant, direktyva apibrėžia, vidaus rinkos struktūrą, t.y. vidaus rinką be vidinių sienų, bei informacinės visuomenės sampratą, kuri yra gana neaiški ir remiasi pačia internetu, kaip

⁹ Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Valstybės žinios.1995, Nr. 40 – 988. Preambulė.

¹⁰ Copyright law of the United States of America and related laws contained in Title 17 of the United States Code. Appendix V. Additional Provisions of the Digital Millennium Copyright Act // Pub. L. 1998, Nr. 105 - 304.

¹¹ European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167. 1 str.

„greitos, patogios ir plačiai naudojamos komunikacijos priemonės, kuri ir yra naujosios socialinės aplinkos pagrindas“¹², prigimtimi.

Direktyva 2001/29/EB nekeičia ir jokiū būdu nepaveikia jau egzistuojančių Bendrijos nuostatų įtvirtintų Direktyvoje 91/25/EEB dėl kompiuterinių programų teisinės apsaugos¹³, Direktyvoje 92/100/EEB dėl nuomos teisės, panaudos teisės bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje¹⁴, Direktyvoje 93/83/EEB dėl tam tikrų su autorių teisėmis ir gretutinėmis teisėmis susijusių taisyklių, taikomų transliacijai palydovinio ryšio priemonėmis ir kabelinei retransliacijai¹⁵, Direktyvoje 93/98/EEB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos terminų derinimo¹⁶ bei Direktyvoje 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos¹⁷.

Siekiant aukščiau nurodytų direktyvos tikslų, direktyvoje numatytas Ryšių komiteto steigimas, kurio pagrindinės funkcijos nagrinėti šios direktyvos poveikį vidaus rinkai, konsultuoti valstybes nares šio dokumento įgyvendinimo klausimais, palengvinti keitimąsi informacija apie atitinkamus teisės aktų ir precedentų teisės pokyčius ir vertinti kūriniių ir kitų objektų skaitmeninę rinką. Narius į šį komitetą deleguoja valstybės narės ir jam pirmininkauja Europos Sąjungos Komisijos atstovas.

Valstybės narės įsipareigojo iki 2002 m. gruodžio 22 d., t.y. per devyniolika mėnesiū, priimti įstatymus ir kitus teisės aktus, būtinus šios direktyvos įgyvendinimui. Tačiau iš penkiolikos šalių nariū šį įsipareigojimą iki nurodyto termino įgyvendino tik Danija ir Graikija. 2003 m. direktyvą į nacionalinę teisę perkėlė Italija, Vokietija, Austrija, Liuksemburgas. Kai kurie kritikai, išreiškia nerimą, kad skubėjimas perkelti direktyvos nuostatas į valstybiū nariū nacionalinę teisę yra rizikingas dviem aspektais: „pirma, yra tam tikra rizika sukurti per platū apeigos draudimą, be jokiū (ar per siaurū) galimū išimčių dėl apeigos, naudojant esamas teises, tokias kaip asmeninis kopijavimas, ir teisėtas veiklas, antra, yra tam tikra rizika sukurti

¹² Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos dėl autorių teisiū ir gretutinių teisiū apsauga informacinėje visuomenėje tam tikrū aspektū derinimo komentaras. - Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001. P. 7.

¹³ Council Directive 91/250/EEC of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs // Official Journal. 1991, L 122.

¹⁴ Council Directive 92/100/EEC of 19 November 1992 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property // Official Journal. 1992, L 346.

¹⁵ Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission // Official Journal. 1993, L 248.

¹⁶ Council Directive 93/98/EEC of 29 October 1993 harmonizing the term of protection of copyright and certain related rights // Official Journal. 1993, L 290.

¹⁷ Council Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March on legal protection of databases // Official Journal. 1996, L 077.

atkartojimo efektą, kur per platus draudimas dėl apeigos ar apeigos įrankių, ir ribotos išimčių kalbos yra priimamas, kaip kalbos „šablonas“ daugialypiuose valstybių įstatymuose“¹⁸.

Iki 2004 m. gruodžio 22 d., pagal susistemintą ir išanalizuotą Ryšių komiteto informaciją, Komisija turi pateikti šios direktyvos taikymo ataskaitą. Ataskaitoje Komisija, remdamasi konkrečia valstybių narių pateikta informacija, pirmiausia turės išnagrinėti direktyvos nuostatų, susijusių su išimtimis ir apribojimais, įsipareigojimais dėl techninių apsaugos priemonių bei sankcijų ir teisių gynimo būdų, taikymu, atsižvelgiant į skaitmeninės rinkos raidą.

1.2. Autorių teisių ir gretutinių teisių harmonizavimas

1.2.1. Išimtinės teisės

Direktyvoje 2001/29/EB derinamos autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų išimtinės teisės, t.y. atgaminimo teisė, teisė viešai paskelbti kūrinį ir teisė kitus objektus padaryti viešai prieinamus bei platinimo teisė.

Direktyvos 2 straipsnyje, vadovaujantis PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 7 straipsniu, įtvirtinama atgaminimo teisės sąvoka, kuri apima „išimtinę teisę leisti arba uždrausti tiesiogiai ar netiesiogiai, laikinai ar nuolat bet kuriuo būdu ir bet kuria forma atgaminti visą arba iš dalies: autoriams - savo kūrinį, atlikėjams - savo atlikimų įrašus, fonogramų gamintojams - savo fonogramas, filmų pirmojo įrašo gamintojams - jų filmų originalus ir kopijas, transliuojančiosioms organizacijoms - savo transliacijų įrašus nepaisant to, ar tos transliacijos perduotos laidais ar eteriu, įskaitant kabelinį ar palydovinį perdavimą“¹⁹.

Tiesioginis atgaminimas, direktyvos prasme, suprantamas, kaip bet koks tiesioginis atgaminimas iš kitos laikmenos, pavyzdžiui, kompaktinės plokštekės perrašymas į garsajuostę, literatūros kūrinio atgaminimas popieriuje fotokopijavimo įranga. Netiesioginis atgaminimas apima tuos atvejus, kai kopijuojama netiesiogiai, o per tarpininką, kaip antai kopijuojama per radiją ar televiziją transluojama programa. Skirtingai nei PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 7 straipsnyje, direktyvoje papildomai reglamentuojamas terminas „nuolatinis ar laikinas atgaminimas“, kuris nurodo, kad atgaminimo teisė apima ir tuos atvejus, kai pats atgaminimas trunka tik šimtąją sekundės dalį ir gali būti vadinamas techniniu atgaminimu. Direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta ir privaloma atgaminimo teisės išimtis, taikoma „laikiniams atgaminimo veiksams“, tačiau šią išimtį panagrinėsime vėliau. Sąvokoje įvardintas terminas „bet koku būdu ir bet kokia forma“ nurodo plačią taikymo paskirtį ir grindžiamas Berno

¹⁸ Hinze G. The EUCD and the DMCA in 2003: How legal protection for technological measures is shaping consumers' and copyright owners' digital rights // <http://www.upgrade-cepis.org/issues/2003/3/up4-3Hinze.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-07-24.

¹⁹ European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167. 2 str.

konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos 9 straipsnio 1 dalimi. Pastarojo straipsnio komentare nurodoma, kad šis terminas „apima visus atgaminimo metodus: grafiką, piešimą, graviūrą, litografiją, ofsetinę ar kitokią spaudą, mašinraštį, fotokopijavimą, kseroksa, mechaninį ar magnetinį įrašus (plokšteles, kasetes, magnetines juosteles, filmus, mikrofilmus ir t.t.) taip pat visus kitus žinomus arba tuos, kurie bus išrasti ateityje, atgaminimo būdus“²⁰. Kalbant, apie kūrinio dalies atgaminimą, reikia turėti omenyje tai, kad ši teisė bus taikoma tik tada, kai kūrinio dalį, kaip atitinkančią originalumo reikalavimus, saugo autorių teisė.

Direktyvos 3 straipsnio 1 dalis nustato „autoriams išimtinę teisę leisti arba uždrausti bet kokį savo kūrinių viešą skelbimą laidais ar bevielėmis ryšio priemonėmis, įskaitant savo kūrinių padarymą viešai prieinamais tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku“²¹. Ši direktyvos nuostata atspindi PINO autorių teisių sutarties 8 straipsnį, kuriame įtvirtinta „„viešo paskelbimo“ sąvoka apima tolimesnės (*remote*) paskelbimo formas ir neapima to, kas įprastai vadinama „viešu atlikimu“, pavyzdžiui, literatūros kūrinio deklamavimo, muzikos kūrinio grojimo koncerte ir kitų nematerialaus naudojimo formų, kurios nereikalauja jokio persiuntimo į tolimesnę vietą“²². Aukščiau pateiktos sąvokos pirmoji dalis harmonizuoja visas viešo perdavimo formas, tuo tarpu antroji dalis, žymima terminu „įskaitant“, atspindi tik interaktyvią aplinką.

Tuo tarpu atlikėjams, fonogramų gamintojams, filmų pirmojo įrašo gamintojams, transliuojančioms organizacijoms, direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinama tik teisė padaryti gretutinių teisių objektus viešai prieinamus. Šioje direktyvos dalyje įtvirtintos PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 10 ir 14 straipsnių nuostatos, papildomai teisę suteikiant filmų pirmojo įrašo gamintojams bei transliuojančioms organizacijoms. Išimtinė teisė padaryti kūrinius viešai prieinamus „pritaikyta tradicinėms pagal pareikalavimą (*on demand*) teikiamoms paslaugoms, t.y. tokioms paslaugoms, kai vartotojai iš interneto puslapio ar pasitelkdami kitas interneto teikiamas galimybes gali savarankiškai pasiekti norimus kūrinius, fonogramas ar kitokią viešai prieinamą medžiagą“²³. Vienas pagrindinių teisės padaryti viešai prieinamų bruožų yra tas, kad visuomenės nariai galėtų pasiekti teisių turėtojų kūrinius individualiai pasirinktu laiku ir pasirinktoje vietoje. Žodis „viešai“ direktyvoje nėra apibrėžtas ir jo interpretavimas paliekamas valstybių narių kompetencijai. Tačiau „kūrinių siūlymas internetu visuomet bus laikomas

²⁰ Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras: (Paryžiaus akto redakcija, 1971). - Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001. P. 58.

²¹ European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167. 3 str. 1d.

²² Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai. - Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001. P. 19.

²³ Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos dėl autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo komentaras. - Vilnius, 2001. P. 10.

darymui viešai prieinama, net jei kūriniai yra užfiksuoti ir gali būti pasiekiami tik laikantis tam tikrų sąlygų, pavyzdžiui, mokant už naudojimąsi²⁴.

Direktyvos 4 straipsnyje harmonizuojamos autorių teisės platinti visų rūšių kūrinius sąvoka, nustatanti „autoriams išimtinę teisę leisti arba uždrausti, bet kokią viešą jų kūrinių originalo ar jo kopijų platinimą parduodant ar kitais būdais²⁵“. Ši teisė apibrėžiama plačiai, apimant, bet kokią platinimo formą, tiek pardavimą, tiek ir bet kokią kitą būdą. Ši nuostata peržengia PINO autorių teisių sutarties 6 straipsnio ribas, kur apibrėžiama kūrinių originalų ar jų kopijų platinimo teisė, juos „parduodant ar kitaip perduodant nuosavybėn“²⁶, t.y. dovanojant ar esant natūriniais mainams. Direktyvoje taip pat apibrėžia vienintelį atvejį, kada kūrinio originalo ar kopijų platinimo teisė yra laikoma išnaudota Bendrijoje, t.y. kai teisių turėtojas Bendrijoje pirmą kartą tą objektą parduoda ar kitaip perleidžia jo nuosavybę arba tai daroma jo sutikimu. Šiuo atveju teisės pasibaigia, konkretaus parduoto originalaus kūrinio ar jo kopijų atžvilgiu.

1.2.2. Išimties ir apribojimai

Direktyvos 2001/29/EB 5 straipsnyje pateikiamas, išimtinių teisių išimčių ir apribojimų sąrašas. Šio straipsnio nuostatų perkėlimas į Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinę teisę sukėlė visuomenių organizacijų, ginančių vartotojų, neįgalių asmenų ir kitų jautrių visuomenės grupių teises, pasipriešinimą, tvirtinant, kad jos „pašalina Europos piliečių teises Holivudo ir muzikos industrijos prašymu“²⁷.

Direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje įvardijamas privalomas išimties dėl atgaminimo teisės taikymo atvejis, telekomunikacijos operatoriams ir kitiems paslaugų tiekėjams, esant tam tikroms aplinkybėms ir atliekant tam tikrus veiksmus. Taigi išimtis taikoma „laikiniams atgaminimo veiksams, kurie yra trumpalaikiai arba atsitiktiniai ir kartu - būtina bei svarbi technologinio proceso dalis“²⁸. Ši išimtis apima techninius atgaminimus, vykdomus skaitmeniniu būdu, pavyzdžiui, medžiagos perdavimas internetu. Tačiau pagrindas taikyti šią išimtį yra atgaminimo veiksmo tikslas, t.y. tarpininkui perduoti tinkle tretiesiems asmenims arba teisėtai naudoti kūrinį ar kitą objektą. Būtina šios išimties taikymo sąlyga - atgaminimo veiksmai negali turėti savarankiškos ekonominės vertės. Ši direktyvos nuostata kritikuotina, dėl sąvokų

²⁴ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai. - Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001. P. 23.

²⁵ European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167. 4 str.

²⁶ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 98-1060, 6 str.

²⁷ Brown I. New report finds problems with EU copyright law // <http://www.fipr.org/press/030908eucd.html>; prisijungimo laikas: 2004-09-10.

²⁸ European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167. 5 str. 1d.

neapibrėžtumo, nes kiekvienu konkrečiu atveju teismai turės vertinti „ar tam tikras atgaminimo veiksmas yra „laikinas“, ar jis patenka į kategoriją „būtina bei svarbi technologinio proceso dalis, kurio vienintelis tikslas yra sudaryti sąlygas naudoti kūrinį“ ir ar šis veiksmas turi „savarankišką ekonominę vertę“²⁹.

Įvade deklaruojama, kad direktyva „turėtų būti siekiama skatinti mokslą ir kultūrą saugant kūrinius ir kitus objektus, tuo pat metu visuomenės labui darant išimtis ar leidžiant apribojimus švietimo ir mokslo tikslais“³⁰. Informacijos politikos tyrimo fondo (FIPR), Konsultacinės tarybos narys, Ian Brown knygoje „ES autorių teisių direktyvos įgyvendinimas“, analizuodamas kai kurių direktyvos nuostatų įgyvendinimo pasirinkimo galimybes, nurodė, kad „ES valstybės narės turi įtraukti maksimalų skaičių galimų išimčių iš 5 straipsnio 2, 3, ir 4 paragrafų į savo įgyvendinamus įstatymus“³¹. Tad direktyvos 5 straipsnio 2 dalyje pateikiamas neprivalomas papildomų atgaminimo teisės išimčių ir apribojimų sąrašas:

Reprografinis atgaminimas individualiam naudojimui ar kitoms asmeninėms reikmėms, kai atgaminama popieriuje ar kokioje nors kitoje panašioje laikmenoje, bet kokiu fotografavimo būdu ar naudojant kitus panašaus pobūdžio procesus. Valstybės narės nacionaliniu lygiu turi pačios patikslinti atvejus, kurių išimtinė reprografinio atgaminimo teisė neapima. Tačiau bet kokiu atveju, atgaminant muzikos kūrinio natų rankraščius, išimtinė atgaminimo teisei apribojimai netaikomi. Būtina šios išimties taikymo sąlyga - teisių turėtojai turi gauti teisingą kompensaciją.

Atgaminimas asmeniniais tikslais, kai atgaminama asmeniniam naudojimui, bet kurioje laikmenoje ir atgaminantys fiziniai asmenys nesiekia tiesioginių ar netiesioginių komercinių tikslų. Šios išimties taikymą lemia sąlyga, kad teisių turėtojai turi gauti teisingą kompensaciją, priklausančią nuo techninių apsaugos priemonių taikymo ar netaikymo atitinkamam kūriniiui ar objektui.

Taigi valstybės narės, įgyvendindamos šią direktyvos nuostatą savo nacionaliniuose įstatymuose, turi dvi galimybes:

✓ arba nustatyti šią išimtį ir leisti fiziniams asmenims asmeniniam naudojimui atgaminti vieną išleisto ar viešai paskelbto kūrinio egzempliorių, autoriams ir atlikėjams mokant kompensacinį atlyginimą;

✓ arba šios išimties nenustatyti ir neleisti atgaminti kūrinių asmeniniam naudojimui be autorių, jų teisių perėmėjų ar įgaliotų atstovų leidimo, todėl kompensacinio atlyginimo mokėti nereikia.

²⁹ Hugenholtz B. Copyright and electronic commerce: legal aspects of electronic copyright management. – Hague: Kluwer law international, 2000. P. 143.

³⁰ European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167. Įvado 14 p.

³¹ Brown I. Implementing the EU Copyright Directive. - London: FIPR, 2003. P. 20.

Pirmąją alternatyvą yra įtvirtinusios beveik visos Europos Sąjungos valstybės narės, išskyrus Didžiąją Britaniją bei Liuksemburgą, kurios pasirinko antrąją alternatyvą, bei Airiją, kuri asmeniniam naudojimui leidžia atgaminti kūrinius, tačiau kompensacijos mokėjimo autoriams ir kitiems teisių turėtojams nenustato, tai yra neteisėta alternatyva direktyvos taikymo prasme. Būtina atkreipti dėmesį, kad „pirmą kartą toks autorių išimtinų teisių apribojimo kompensavimo mechanizmas buvo numatytas 1965 metais Vokietijos Federacinėje Respublikoje“³².

Analizuojant valstybių narių nacionaliniuose įstatymuose įtvirtintas nuostatas dėl atlyginimo mokėjimo už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais, galimi du atlyginimo mokėjimo variantai, nuo įrangos ir laikmenų (Vokietija, Belgija, Graikija, Ispanija, Italija, Norvegija, Islandija, Portugalija, Slovėnija, Čekijos Respublika, Slovakija, Lenkija, Estija, Latvija) arba tik nuo laikmenų (Austrija, Danija, Olandija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Vengrija, Lietuva). Ryšių komitetas, organizuojantis konsultacijas visais direktyvos įgyvendinimo klausimais, 2004 m. spalio 11 d. surengto susirinkimo metu pateikė tokį, galimai apmokestinamų įrangos ir laikmenų³³, sąrašą:

- ✓ *Audio ir video analoginės tuščios laikmenos* (t.y. juostos, kasetės, video kasetės);
- ✓ *Audio ir video analoginė įranga* (t.y. HiFi įranga, magnetofonai, kasečių /CD /radijo grotuvai, CD, CD/ RW įrašantys įrenginiai, (vidiniai ar išoriniai), MP3 grotuvas, kietieji diskai MP3 grotuve, HiFi įrenginiai, video grotuvai);
- ✓ *Audio ir video skaitmeninės tuščios laikmenos* (t.y. audio duomenų CD, įrašomi DVD, skaitmeniniai specializuoti video, DCC, DVD video, memory cards);
- ✓ *Kita skaitmeninė audio ir video įranga* (t.y. memory cards, MP3 grotuvai, DVD grotuvai, kietieji diskai televizoriuje, PVR ir dekoderiai)
- ✓ *Kita: apimant tekstų ir vaizdo atgaminimo įrangą* (t.y. daugiafunkcinė įranga, spausdintuvai, personaliniai kompiuteriai, mobilūs telefonai, skaneriai, fotokopijavimo aparatai.

Direktyvoje ydingas analoginio ir skaitmeninio kopijavimo neatribojamas, nustatant teisingos kompensacijos dydį. Laikomasi nuomonės, kad mažai tikėtina, kad analoginis kopijavimas įtakotų informacinės visuomenės vystymąsi, tad ir kompensacija turėtų būti minimali. Tuo tarpu skaitmeninio kopijavimo ir „teisingos kompensacijos“ dydžio įtaka informacinės visuomenės vystymuisi lemiamą.

Atgaminimas viešai prieinamoje įstaigoje, atgaminant specifiniais atvejais viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigoje ar muziejuose arba archyvuose, su sąlyga, kad nebus siekiama

³² Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje. - Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001. P. 21.

³³DIRECTIVE 2001/29: Committee established under Article 12 (Contact Committee) consultation: Agenda // http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/art12-contact-committee/agenda_en.pdf; prisijungimo laikas: 2004-11-19.

tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos. Michele Rennie, besispecializuojanti intelektinės nuosavybės ir interneto teisėje, pagrįstai iškėlė klausimą „ar bibliotekos gali leisti viešai prieiti prie savo skaitmeninių darbų tinkle, nors ir nesiekiant naudos, ir ar ši išimtis išliks nepaveikta“³⁴. Akivaizdu, kad tai paveiks teisių turėtojų teisėtus interesus, bet ar tikslinga apriboti priėjimą tik fiziniu dalyvavimu, eliminuojant viešųjų institucijų galimybę pasinaudoti technologinės pažangos pranašumais.

Trumpalaikiai kūriniai yra daro transliuojančiosios organizacijos savo pačių įranga ir savo transliacijoms, dėl šių įrašų išimtinai dokumentinio pobūdžio juos gali būti leidžiama išsaugoti oficialiuose archyvuose.

Atgaminimas socialinėse pelno nesiekiančiose institucijose, tokiose kaip ligoninės ar kalėjimai, kai transliacijos atgaminamos nekomerciniais tikslais, tačiau su sąlyga, kad teisių turėtojai gaus teisingą kompensaciją.

Direktyvos 5 straipsnio 3 dalyje pateikiamas išsamus išimčių ir apribojimų sąrašas taikomas atgaminimo teisei bei teisei viešai paskelbti kūriniai ir teisei kitus objektus padaryti viešai prieinamu. Šį išimtinių teisių išimčių ir apribojimų sąrašą sudaro:

Naudojimas švietimo ar mokslo tyrimo tikslams mokomajame arba mokslo tiriamajame darbe, tačiau būtina šios išimties naudojimo sąlyga - šaltinio nurodymas, įskaitant ir autoriaus vardą. Šios išimties naudojimo pagrindas nekomercinis tikslas.

Naudojamas žmonių su negalia. Šis naudojimas turi būti tiesiogiai susijęs su šia negalia, pavyzdžiui daroma kopija Brailio raštu. Bet koku atveju ši išimtis taikoma nekomercinio pobūdžio naudojimui ir tokio masto, kurį pateisina atitinkama negalia. Graikijoje ši nuostata apima aklus ir kurčnebylius asmenis, tuo tarpu direktyvoje įtvirtinta išimtis nėra tokia siaura ir apima asmenis, turinčius psichikos negalią.

Alan Cox, vienas iš įtakingiausių IT novatorių pasaulyje, kritikuodamas Direktyvą 2001/29/EB, kaip varžančią daugiau nei prieštaringas JAV Skaitmeninio amžiaus autorių teisių apsaugos įstatymas, teigė, kad „DMCA suteikia leidimą atgaminti autorių teisės apsaugą e-knygų Brailio kopijų padarymui, pavyzdžiui akliesiems. EUCD suteikia valstybėms narėms teisę pasirinkti ar įtvirtinti šią išimtį, tad šios nuostatos įgyvendinimas nėra privalomas“³⁵.

Naudojimas visuomenės informavimui, atspindi Berno konvencijos 10bis straipsnį, todėl ši išimtis vienaip ar kitaip jau įtvirtinta daugelio šalių nacionalinėje teisėje. Ši išimtis apima atvejus, kai atgaminama spaudoje, viešai skelbiama ar padaroma viešai prieinami paskelbti

³⁴ Copyright Directive 2001/29/EB - Part 3: A critical analysis of Article 5 and assessment of implications of its affect upon copyright law within the UK // http://www.lawdit.co.uk/reading_room/room/view_article.asp?name=../articles/CD%202001%20Part%203%20-%20v%206.htm; prisijungimo laikas: 2004-10-27.

³⁵ Leyden J. Alan Cox attacks the European DMCA // http://www.theregister.co.uk/2002/04/30/alan_cox_attacks_the_european/; prisijungimo laikas: 2004-09-20.

straipsniai aktualiomis ekonomikos, politikos ar religijos temomis ar atgaminamos kūrinii ar kitų panašaus pobūdžio objektų transliacijos. Tačiau ši išimtis taikoma tik tada, kai teisių turėtojas aiškiai neapsaugo šio naudojimo būdo. Ši išimtis taip pat apima atvejus, kai kūriniai ar kiti objektai naudojami norint pranešti apie tuo metu vykstančius įvykius tiek, kiek tai pateisina informacijos tikslai. Visais atvejais reikalaujama nurodyti naudojamos medžiagos šaltinį bei autoriaus vardą.

Citavimas kritikuojant, recenzuojant ar apžvalgos tikslais, jeigu šios citatos susijusios su kūrinii ar kitu objektu, kuris jau yra teisėtai padarytas viešai prieinamu. Norint pasinaudoti šia išimtimi, būtina nurodyti autoriaus vardą ir cituojamą šaltinį. Šis naudojimas turi atitikti sąžiningumo praktiką ir turi būti tokio masto, kokio reikia konkrečiam tikslui. Kitaip tariant, jei citata ilgesnė, nei reikia kritikai paaiškinti ar teiginiui iliustruoti, tai toks nereikalingų citatos dalių naudojimas nėra pateisinamas ir netenkina šios išimties taikymo reikalavimų.

Naudojamas visuomenės saugumo, administracijos, parlamento ar teismo procesų tikslais, siekiant užtikrinti tinkamą procesinių veiksmų atlikimą ar pranešimą apie juos.

Politinių kalbų, ištraukų iš viešų paskaitų ar panašių kūrinii ar objektų naudojimas. Ši išlyga taikytina jei aukščiau įvardinta medžiaga naudojama tiek, kiek tai pateisina informavimo tikslai ir jeigu nurodomas medžiagos šaltinis bei autoriaus vardas.

Naudojimas religinių švenčių, valdžios institucijos organizuotų oficialių švenčių metu. Tai siaura išimtis, taikoma tik įvardintų renginių metu.

Naudojimas kūrinii, sukurtų nuolat stovėti viešosiose vietose, pavyzdžiui, architektūros kūrinii ar skulptūrų naudojimas.

Trumpalaikis saugomų kūrinii panaudojimas kitoje medžiagoje. Išimtis apima atvejus, kai kūrinys ar kitas objektas įtraukiamas į kitą medžiagą atsitiktinai. Ši nuostata perimta iš Berno konvencijos 2 ir 10^{prim} straipsnių, kurie siekia užtikrinti, kad informuojant visuomenę nekliudytų trumpalaikis saugomų kūrinii atgaminimas.

Naudojimas meno kūrinii viešos parodos ar pardavimo reklamai tokiu mastu, kuris reikalingas pagarsinti patį renginį, tačiau apsiribojant tik nekomerciniu naudojimu.

Naudojimas karikatūrai, parodijai ar pastišui;

Saugomo kūrinio naudojimas, demonstruojant ar taisant techninę įrangą. Ši išimtis apima atvejus kai techninė įranga - kopijavimo aparatas ar televizorius - demonstruojamas pirkėjui arba tikrinama ar techninė aparatūra sutaisyta tinkamai.

Meno kūrinio (pastatų, pastatų brėžinių, planų) naudojimas rekonstrukcijai, atstatant sugriautus pastatus, kai tai būtina, ir netraktuojant tokio naudojimo teisių pažeidimu.

Naudojimas mokslinio tyrimo ar asmeninių studijų tikslais. Ši išimtis apima atvejus, kai atskiriems visuomenės nariams, padarant tam tikrus viešo paskelbimo ar padarymo viešai

prieinamais veiksmus, tam skirtuose terminaluose, suteikiama teisė naudotis kūriniais ar kitais objektais su sąlyga, kad pastariesiems netaikomos pirkimo ar licencijos sąlygos ir kad jie yra fonogramų gamintojų kolekcijose.

Naudojimas kitais nelabai svarbiais atvejais. Išimtis nurodo sąlygas, kurioms esant valstybės narės taiko apribojimus įtvirtintus jų nacionalinėje teisėje. Ši išlyga apima atvejus, kai toks naudojimas susijęs tik su analoginiu naudojimu ir ekonominiu atžvilgiu yra mažareikšmis. Pastarasis naudojimas neturi sudaryti jokių prekybinių barjerų, t.y. neturi įtakoti laisvos prekių ir paslaugų apyvartos Bendrijoje. Bet kokiu atveju, ši išimtis neturi riboti kitų, aukščiau pateiktų išimčių ir apribojimų. Šios išimties įtvirtinimas atspindi Europos Sąjungos Komisijos ir valstybių narių kompromisą, nustatant baigtinį išimčių ir apribojimų sąrašą bei išimčių, egzistuojančių valstybių narių nacionalinėje teisėje, išsaugojimą. Kaip antai, Danijoje išimtis apima atvejus, kai „leidžiama kopijuoti lyrines dainas, panaudojimui viešuose susirinkimuose“³⁶.

Direktyvoje nustatoma ir išimtinės platinimo teisės išimtis, tais atvejais, kai Europos Sąjungos valstybės narės nustato išimtis ir apribojimus atgaminimo teisei, tokiu mastu, kurią pateisina leidžiamo atgaminimo tikslas.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad direktyvos 5 straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse pateiktas išimčių ir apribojimų sąrašas yra baigtinis ir valstybių narių negali būti plečiamas.

Direktyvos 5 straipsnio 5 dalyje valstybių narių įstatymų leidėjams įtvirtintas vadinamasis „trijų žingsnių testas“ išimtims ir apribojimams nacionalinėje teisėje įtvirtinti. Šios nuostatos ištakos įtvirtintos jau Berno konvencijos 9 straipsnio 2 dalyje, reglamentuojančioje atgaminimo teises. Vėliau ši nuostata analogiškai buvo įtvirtinta PINO autorių teisių sutarties 10 straipsnyje, PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 16 straipsnyje. Įtvirtinant išimtį ar apribojimą nacionalinėje teisėje visais atvejais privalu įvertinti tris sąlygas:

- ✓ išimčių ir apribojimų taikymas galimas tik tam tikrais specialiais atvejais;
- ✓ taikymas turi neprieštarauti įprastiniam kūrinio ar kito objekto naudojimui;
- ✓ taikymas neturi nepagrįstai pažeisti teisėtų teisių turėtojų interesų.

Valstybės narės „siekdamos sumažinti teisinį įgyvendinimo neaiškumą, neturi aiškiai įtraukti trijų žingsnių testo. Vietoj to, kai kuriose valstybėse, tokiose kaip JK, tai turi liesti išimtis, kai jos yra svarstomos prieš įtraukiant į įstatymus“³⁷. Tačiau nepaisant šios rekomendacijos, kai kurios valstybės, tokios kaip Graikija, Belgija, Italija, aiškiai įtvirtino trijų žingsnių testą savo įstatymuose.

Direktyva 2001/29/EB neatskleidžia sąveikos tarp teisių išimčių ir apribojimų bei sutarčių teisės. Nors direktyvos 9 straipsnyje nurodoma, kad direktyva nepažeidžia sutarčių

³⁶ Brown I. Implementing the EU copyright directive. - London: FIPR, 2003. P. 36.

³⁷ Ten pat, P. 20.

teisės nuostatų, sutarčių šalių sutarties laisvės principas, vis dėl to, yra varžomas baigtinio išimčių ir apribojimų taikymo sąrašo.

1.3. Techninių apsaugos priemonių ir informacijos apie teisių valdymą apsauga

Skaitmeninių technologijų pažanga įgalina autorių teisių bei gretutinių teisių turėtojus pristatyti savo kūrinius platesnei auditorijai, platinant juos skaitmeninėje erdvėje. Ši teisių turėtojų galimybė sąlygoja poreikį apsaugoti savo kūrinius, riboti ir kontroliuoti kūrinių naudojimą, pasitelkiant technines apsaugos priemones. Tačiau kompiuterių įsilaužėliai taip pat suranda būdų ir priemonių šioms techninėms apsaugos priemonėms apeiti. Todėl, siekiant užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų apsaugą skaitmeninėje aplinkoje, būtina tinkama techninė apsauga. Pirmieji bandymai nustatyti atsakomybę už techninių apsaugos priemonių pašalinimą ar išvengimą įtvirtinti PINO autorių teisių sutarties 11 straipsnyje bei PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 18 straipsnyje. Direktyvoje taip pat įtvirtinti įsipareigojimai dėl techninių apsaugos priemonių ir informacijos apie teisių valdymą apsaugos, tačiau pastarajame dokumente šios nuostatos išplečiamos ir papildomai taikomos tiek filmų gamintojų, tiek transliuojančių organizacijų teisėms, tiek ir *sui generis* teisėms.

Direktyvos nuostatos dėl įsipareigojimų dėl techninių apsaugos priemonių įtvirtinimo, sulaukė daugiausia kritikos iš įvairių visuomeninių organizacijų ir sukėlė daugiausia diskusijų. Šiuos debatus išimtinai sąlygojo, siekis išlaikyti pusiausvyrą tarp teisių turėtojų teisių ir teisių naudotojų interesų bei galimybės pasinaudoti direktyva garantuojamomis išimtimis ir apribojimais.

Direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nustatomas bendrasis valstybių narių įsipareigojimas nustatyti tinkamą teisinę apsaugą už techninių apsaugos priemonių šalinimą ar vengimą. PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 18 straipsnio komentare nurodoma, kad tinkamos teisinės apsaugos „formuluotė vartojama norint parodyti, kad turi būti teisinių tikslų pusiausvyrą tarp teisių turėtojams suteikiamo apsaugos lygio ir techninės įrangos bei įrenginių, įprastai naudojamų pagal savo tiesioginę paskirtį, tačiau kuriuos galima naudoti siekiant išvengti apsaugos, gamintojų“³⁸. Atsakomybę už techninių apsaugos priemonių šalinimą ar vengimą sąlygoja tai, ar asmuo, pašalinantis tokias apsaugos priemones, tai daro žinodamas ar turėdamas pagrindo žinoti, kad jis siekia apeiti šias apsaugos priemones. Techninių apsaugos priemonių sąvoka įtvirtinta direktyvoje, nurodo, kad „tai bet kokia technologija, įtaisas ar sudedamoji dalis, kurie normaliai veikdami turi paskirtį užkirsti kelią arba riboti veiksmus, atliekamus su kūriniiais ar kitais objektais, kurių neleidžia įstatymų numatytų autorių teisių ar teisių, gretutinių autorių

³⁸ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai. - Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001. P. 64.

teisėms, turėtojais arba *sui generis* teisių turėtojais³⁹. Techninėmis apsaugos priemonėmis gali būti „įvairios apsauginės hologramos, optiniai prietaisai, apsauginės kortelės, magnetinės apsaugos sistemos, mikroskopinis ženklavimas, technologiniai „vandens ženklai“, įvairios šifravimo priemonės ir kita“⁴⁰. Direktyvos įvado 48 punkte patikslinama, kad techninės apsaugos priemonės neturi trikdyti įprasto elektroninės įrangos, tokios kaip televizorius, darbo bei technologinės jos plėtros.

Direktyva aiškiai įtvirtina, kad techninės apsaugos priemonės laikomos veiksmingomis tais atvejais, kai saugomo kūrinio ar kito objekto naudojimą teisių turėtojas kontroliuoja taikydamas priėjimo kontrolės arba apsaugos procesą. Tai gali apimti kodavimą, elementų perstatymą arba kitą kūrinio ar objekto transformaciją, kopijų kontrolės mechanizmą, užtikrinantį siekiamą apsaugą.

Valstybės narės taip pat įsipareigoja, suteikti deramą teisinę apsaugą, užkertančią kelią atlikti paruošiamuosius veiksmus techninių priemonių šalinimui ar vengimui, tokius kaip gaminimas, importavimas, platinimas, pardavimas, nuomavimas, reklamavimas pardavimui ar nuomai, laikymas komerciniams tikslams įtaisų, gaminių, jų sudedamųjų dalių.

Skirtingai nei PINO autorių teisių bei PINO atlikimų ir fonogramų sutartyse, direktyva įtvirtina santykį tarp techninių apsaugos priemonių bei išimčių bei apribojimų, taikomų atgaminimo teisei bei viešo paskelbimo ir pardavimo viešai prieinamą teisei. Ši nuostata siekia suderinti teisių turėtojų bei teisių vartotojų interesus ir, kaip teigia, L. Lessing, Stanfordo teisės universiteto profesorius, „tikslas PINO ir tikslas kiekvienos vyriausybės turi būti paremti teisingą intelektinės nuosavybės teisių balansą, ne tik tiesiog paremti intelektinės nuosavybės teises“⁴¹. Todėl valstybės narės nacionalinėje teisėje įsipareigoja užtikrinti, kad teisių turėtojais kurios nors išimties ar apribojimo atveju „naudos gavėjui sudarytų sąlygas pasinaudoti ta išimtimi ar apribojimu tokiu mastu, kokio reikia, kad turėtų naudą iš tos išimties ar apribojimo, ir kai atitinkamas saugomas kūrinys ar objektas naudą gavėjui yra teisiškai prieinamas“⁴². Direktyva aiškiai įvardija išimtis ir apribojimus, kurių atžvilgiu taikoma pastaroji nuostata:

- ✓ atgaminimo popieriuje ar kokioje nors panašioje laikmenoje;
- ✓ atgaminimo specifiniais atvejais viešosiose bibliotekose ir kitose viešosiose įstaigose;

³⁹ European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167. 6 str. 3d.

⁴⁰ Kiškis M. Tarptautinio intelektinės nuosavybės piratavimo prevencija. - Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2000. P. 25.

⁴¹ Lessig L. Free culture: how big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity.- New York: the Penguin press, 2004. P. 267.

⁴² European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167. 6 str. 4 d.

- ✓ darant trumpalaikius kūrinių įrašus ar atgaminimo socialinėse institucijose atvejais;
- ✓ naudojant iliustracijos tikslais;
- ✓ žmonių su negalia naudai;
- ✓ atgaminimo spaudoje atvejais.

Taigi teisių turėtojai patys turi suteikti tinkamas priemones, tokias kaip dekodavimo prietaisai, vartotojams, norintiems pasinaudoti aukščiau pateiktomis išimtimis ar apribojimas.

Valstybėms narėms taip pat numatyta pasirinkimo teisė, suteikti galimybę pasinaudoti atgaminimo asmeniniais tikslais išimtimi, tačiau tai nėra privaloma. Dauguma valstybių neįtraukė šios nuostatos į nacionalinę teisę ir tai sąlygojo autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų teises atstovaujančių organizacijų aktyvus pasipriešinimas, argumentuojant, kad šios nuostatos įtvirtinimas susilpnina autorių teisių apsaugą ir labai išplės asmenų, turinčių teisę pasinaudoti šios nuostatos teikiamomis galimybėmis, ratą.

Nemažai kritikų išreikė susirūpinimą, kad ši direktyvos nuostata varžys atvirojo kodo (*open source*) programinės įrangos vystymąsi, kuris plėtojantis internetui užėmė svarbias pozicijas reguliuojant interneto srautus, tvarkant elektroninį paštą ar dirbant kasdienes darbus kompiuteriu. Atvirojo kodo programinė įranga „Linux“ iškilo, kaip alternatyva uždarojo kodo Microsoft programinei įrangai. Esminis atvirojo kodo bruožas tas, kad „programos vartotojai turi beveik neribotas teises ja disponuoti, tolesnis jos tobulinimas vyksta pakeitimų, pasiūlymų bei pataisymų dėka, kuriuos teoriškai gali daryti bet kuris programuotojas savanoris“⁴³. Alan Cox, atvirojo kodo šalininkas, tvirtino, kad būtina įtvirtinti aiškia išimtį atvirojo kodo kūrėjams ir teigė, kad priešingu atveju tai „kliudys skirtingai veikiančių operacinių sistemų galimybei veikti kartu ir pašalins galimybę aptarti apsaugos klausimus“⁴⁴. Pastarosios išimties neįtvirtinimas gali sąlygoti baudžiamųjų bylų, tokių kaip *US v. Dmitry Sklyarov*, dar žinomos kaip *US v. Elcomsoft*, antplūdį. Būtina atkreipti dėmesį, kad „Sklyarov yra kaltinamas DMCA „anti-apeigos“ nuostatų pažeidimu, dėl programinės įrangos, kuri gali dekoduoti silpną Adobe Acrobat eBook failų kodavimą, sudarymo ir perdavimo“⁴⁵. Nors D. Sklyarov teigia, kad jo programinė įranga įgalina pateisinamą panaudojimą (*fair use*), suteikdama galimybę akliems naudoti jo programinės įrangos tekstas-kalbai funkciją, kurios Adobe komercinė e-Book programinė įranga neturi, ir tai nėra piratavimo priemonė. Dmitry Sklyarov ir ElcomSoft, t.y. D. Sklyarov darbdavys, yra pirmieji programinės įrangos kūrėjai, kaltinami pagal baudžiamąsias DMCA nuostatas.

⁴³ Rinkevičius R. Atvirojo kodo programų teisiniai ypatumai // Teisės problemos. 2004, Nr. 3 (45). P 23.

⁴⁴ Leyden J. Alan Cox attacks the European DMCA // http://www.theregister.co.uk/2002/04/30/alan_cox_attacks_the_european/; prisijungimo laikas: 2004-09-20.

⁴⁵ US v. ElcomSoft & Sklyarov FAQ: frequently asked questions (and answers) about the Dmitry Sklyarov & ElcomSoft prosecution // http://www.eff.org/IP/DMCA/US_v_Elcomsoft/us_v_elcomsoft_fa.html; prisijungimo laikas: 2004-11-12.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad aukščiau aptartas teisių turėtojų ir vartotojų interesų santykis, netaikomas kūriniais ar kitiems objektams, padarytiems viešai prieinamais sutartinėmis sąlygomis, kai visuomenės nariai gali juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Tad „kai aptarnaujamiems vartotojams pagal sutartį, pasirašytą su tokiu vartotoju, paslaugų tiekėjas siūlo internetines paslaugas pagal reikalavimą (*on-demand*), tada taikomos sutarties nuostatos“⁴⁶.

Direktyvos nuostata dėl išipareigojimų dėl informacijos apie teisių valdymą perimta iš PINO autorių teisių sutarties 12 straipsnio ir PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 19 straipsnio ir įvardinta, kaip „bet kokia teisių turėtojų teikiama informacija, identifikuojanti kūrinį ar kitą autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektą, autorių ar kokį kitą teisių turėtoją, arba informaciją apie kūrinio ar kito objekto naudojimo nuostatas ir sąlygas bei kokius nors numerius ar kodus, žyminčius tokią informaciją“⁴⁷. Informacija apie teisių turėtoją, be teisių turėtojo vardo ir pavardės, gali apimti ir kitus duomenis, naudojamus, jo identifikacijai, kaip antai jo gimimo data, gyvenamoji vieta, adresas. Tuo tarpu „informaciją nusakantys skaičiai ir kodai išsirutuliojo per tam tikrą laiką: knygoje nurodomas ISBN numeris, muzikinių įrašų- ISRC numeris, CAE numerį naudoja CISAC (Tarptautinė autorių ir kompozitorių draugijų konfederacija) ir t.t.“⁴⁸. DOI, t.y. skaitmeninio objektų identifikatoriaus, sistema, nors ir nesanti identifikatoriumi savaime, sudaro identifikacinę sistemą, derinamą su centrine direktorija ar duomenų baze.

Lyginant aukščiau pateiktą nuostatą su PINO sutartyse įtvirtintomis, ji yra platesnė ir apima ne tik autorius, atlikimų ir fonogramų gamintojus, bet ir filmų pirmojo įrašo gamintojus, transliuojančiųjų organizacijų ir duomenų bazių gamintojus. Atsižvelgiant į tai, kad bet koks informacijos apie teisių valdymą pakeitimas ar panaikinimas pažeidžia teisių turėtojų teisėtus interesus, valstybės narės įpareigojamos nustatyti atsakomybę už bet kokios elektroninės informacijos apie teisių valdymą pakeitimą ar panaikinimą bei už platinimą, importavimą, transliavimą, viešą paskelbimą arba padarymą viešai prieinamus platinimo tikslais saugomus kūrinius ar kitus objektus, kuriuose be leidimo panaikinta arba pakeista elektroninė informacija apie teisių valdymą. Pagrindas taikyti atsakomybę už pastaruosius veiksmus yra asmens žinojimas ar turėjimas pagrindo žinoti, kad tai darydamas jis skatina, leidžia, lengvina ar slepia teisių turėtojų teisės pažeidimus.

⁴⁶ Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos dėl autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo komentaras. - Vilnius, 2001. P. 24.

⁴⁷ European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society// Official Journal. 2001, L 167. 7 str. 2d.

⁴⁸ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai. - Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001. P. 31.

Techninių apsaugos priemonių ir informacijos apie teisių valdymą apsaugos įtvirtinimu direktyvoje siekiama, padėti vykdyti teisių turėtojų teises ir užtikrinti efektyvią jų apsaugą skaitmeninėje aplinkoje per atitinkamas teisių įgyvendinimo priemones.

Siekiant užtikrinti tinkamą direktyvoje įtvirtintų teisių ir išpareigojimų apsaugą, bei vadovaujantis PINO autorių teisių sutarties 14 ir PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 23 straipsniais, bei TRIPS sutarties⁴⁹ III dalies nuostatomis, įtvirtinamos intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimo priemonės. Taigi direktyvoje numatytas bendrasis valstybių narių įpareigojamos nustatyti veiksmingas, proporcingas bei atgrasančias priemones bei atitinkamus teisių gynimo būdus. Tačiau lyginant su pastaruoju tarptautiniu dokumentu apsaugos ribos yra išplėstos: be bendrųjų teisių gynimo priemonių, tokių kaip ieškinio dėl nuostolių atlyginimo pareiškimas, teismo draudimo prašymas ar teises pažeidžiančios medžiagos konfiskavimas, papildomai įtvirtinami įtaisų, gaminių ar sudedamųjų jos dalių, skirtų techninių priemonių šalinimui ar vengimui, konfiskavimas bei galimybė prašyti „teismo draudimo tarpininkams, kurių paslaugomis tretieji asmenys naudojami autorių teisėms ar gretutinėms teisėms pažeisti“⁵⁰.

Reziumuojant, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad ne visi probleminiai klausimai, kylantys skaitmeninėje erdvėje ir deklaruoti Žaliojoje knygoje dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje, buvo išspręsti direktyvoje. Vienas iš tokių taikytinos teisės klausimas. Direktyvos kritikai, teigia, kad tai ypač svarbus klausimas siekiant užtikrinti efektyvesnę teisių turėtojų teisių apsaugą. Tačiau Komisija tam tikro aiškumo taikytinos teisės klausimu įnešė, nurodydama pagrindines šio klausimo nereglamentavimo direktyvoje priežastis: „pirma, techninė skaitmeninio perdavimo prigimtis - sunku nustatyti vieną vietą, kur perdavimas prasideda; antra, perdavimo valstybės principo, plačiai žinomo, kaip „kilmės valstybės“ principas, taikymas kelia riziką, kad teisių turėtojai, gali likti be tinkamos apsaugos, kai perdavimas prasideda trečiose valstybėse; trečia, komisija išreiškė nuomonę, kad net jei autorių teisių įstatymai būtų „visiškai harmonizuoti“ tarp valstybių narių, kilmės valstybės principas gali paskatinti paslaugų perkėlimą į valstybę, kurioje autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos lygis žemesnis“⁵¹.

⁴⁹ Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties, 1 C priedas: Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS sutartis).

⁵⁰ European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society// Official Journal. 2001, L 167. 8 str. 2 d.

⁵¹ Makeen F. M. Copyright in a global informatikon society: the scope of copyright protection under international, US, UK and French law. - London: Kluwer law international, 2001. P. 302.

2. DIREKTYVA DĖL INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISIŲ GYNIMO

2.1. Teisinis pagrindas, direktyvos tikslas ir taikymo sritis

Pirmasis bandymas, tarptautiniu lygiu reglamentuoti intelektinės nuosavybės teisių gynimo mechanizmą ir unifikuojantis kai kurių teisių gynimo klausimus, įtvirtintas Pasaulinės prekybos organizacijos 1 C priede, t.y. 1994 m. kovo mėn. 15 d. Sutartyje dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba⁵² (toliau tekste- TRIPS sutartis), įtraukiant intelektinės nuosavybės teises į prekybos sritį.

Nepaisant tarptautinio šio klausimo reguliavimo, Europos Sąjungos Komisija, siekdama pašalinti vis dar esamus šio klausimo sureguliuavimo skirtumas bei siekdama efektyvesnės ir griežtesnės intelektinės nuosavybės teisių apsaugos 1998 m. spalio 22 d. priėmė Žaliąją kovos su klastojimu ir piratavimu knygą⁵³. Šis dokumentas paskatino diskusijas ir konsultacijas keturiais aspektais: parama privataus sektoriaus mokymuisi, teisinė saugumą ir autentiškumą patvirtinančių įtaisų apsauga (apsaugos hologramos, specialūs kodai, mikroskopinės žymės ir kt.), intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo būdų įvertinimas bei administracinio bendradarbiavimo tarp tiesiogiai susijusių nacionalinių valdžių tinkamas nustatymas. 1999 m. kovo mėn. 3 d. suderintų „ES lygiu veiksmų poreikį, paspartinti kovą prieš piratavimą ir klastojimą vidaus rinkoje, vieningai parėmė pramonės, nacionalinės valdžios atstovai ir kitos suinteresuotos šalys Miunchene“⁵⁴. 2000 m. lapkričio 30 d. Komisija pristatė Komunikatą⁵⁵ toliau tiriantį Žaliąją knygą, stengiantis įveikti klastojimą ir piratavimą vidaus rinkoje.

Galiausiai, 2003 m. sausio 30 d. Europos Komisija pateikė galutinį Pasiūlymo, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonių ir procedūrų (2003/0024 (COD)) intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo srityje⁵⁶, variantą. Vidaus rinkos komisaras Frits Bolkesrein, pristatydamas pasiūlymą, teigė: „Piratai ir klastotojai iš tikrųjų vagia iš teisių turėtojų teisingą užmokestį, kurio pastarieji nusipelno už jų darbą. Jei mes to nenuslopinsim, tai stimulas pramoninėm naujovėm ir kultūriniam kūrybingumui bus susilpnintas. Tai grėstų Europos konkurencingumui ir jos kultūrinei įvairovei, ir dinamiškumui“⁵⁷.

⁵²Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr.46-1620, 1 C priedas.

⁵³Green Paper combating counterfeiting and piracy in the single market // Official Journal. 1998, COM 0569.

⁵⁴Counterfeiting and piracy: Munich hearing endorses need for EU action // http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/indprop/piracy/munich.htm; prisijungimo laikas: 2004-05-28.

⁵⁵Communication: Follow-up to the Green Paper on combating counterfeiting and piracy in the single market // Official Journal. 2000, COM 789.

⁵⁶ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on measures and procedures to ensure the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2003, COM 0046.

⁵⁷Intellectual property: Commission proposes Directive to bolster the fight against piracy and counterfeiting // <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/03/144&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>; prisijungimo laikas: 2004-07-14.

2004 m. balandžio mėn. 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo buvo priimta Europos Parlamento pirmo svarstymo metu. „Tradicinės civilinės laisvės, teisingumas, pusiausvyra ir proporcingumas, viskas buvo paleista vėjais, per uoliai skubant priimti šią pavojingą direktyvą“⁵⁸, teigė Robin Gross, Intelektinės nuosavybės teisingumas organizacijos generalinė direktorė, viena iš pagrindinių Direktyvos 2004/48/EB kritikių. Kita vertus, vidaus rinkos komisaras Frits Bolkestein teigė, kad: „glaudus bendradarbiavimas tarp Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos įgalino greitą šios kritiškos direktyvos priėmimą. Direktyva suteiks Europai iš 25 narių griežtesnę apsaugą prieš klastojimą ir piratavimą, kurie yra modernios ekonomikos nelaimė, vis labiau ir labiau susijusi su organizuotu nusikalstamumu“⁵⁹. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad priimti šią direktyvą buvo skubama dar prieš naujų Europos Sąjungos narių įstojimą. Buvo manoma, kad „šios valstybės prieštarau, ypatingai priemonėms pagal 7 - 10 direktyvos projekto straipsnius, baimindamosi šiurpinančio efekto savo kompanijų teisinėms galimybėms kurti suderinamus produktus ir konkuruoti su dominuojančiomis industrijomis senoje ES“⁶⁰.

Pagrindinis šios direktyvos keliamas tikslas - „suderinti teisės sistemas, kad vidaus rinkoje būtų užtikrintas aukštas, vienodas ir vieningas apsaugos lygis“⁶¹. Šio teisės akto objektas, įtvirtintas direktyvos 1 straipsnyje apima priemones, procedūras ir gynybos būdus, užtikrinančius intelektinės nuosavybės teisių gynimą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad direktyvoje vartojamas terminas „intelektinės nuosavybės teisės“ apima tiek autorines teises, tiek ir pramoninės nuosavybės teises, tokias kaip prekės ženklai, dizainas, patentai. Dar prieš direktyvos priėmimą, buvo teigiama, kad: „tam tikri intelektinės nuosavybės teisės tipai, tokie kaip patentai, turėtų būti pašalinti visa apimti iš direktyvos“⁶², remiantis ta aplinkybe, kad nuostatos dėl patentų į direktyvą buvo „įtrauktos paskutinę minutę, tinkamai nepasikonsultavus“⁶³. Būtent dėl intelektinės nuosavybės termino neapibrėžtumo tarptautinė civilinių laisvių ir vartotojų teisių grupių koalicija, išreiškė nemažai kritikos, teigdama, kad „ES valstybės narės skirtingai

⁵⁸ Gross R. EU passes dangerous IP law, despite MEP's conflict of interest "midnight knocks" by recording industry executives get go - ahead // http://www.ipjustice.org/CODE/release20040309_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.

⁵⁹ Intellectual property: Commission welcomes adoption of directive against counterfeiting and piracy // <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/540&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>; prisijungimo laikas: 2004-07-14.

⁶⁰ EU adopts contested IPR enforcement directive // <http://www.edri.org/edriagram/number2.5/IPRE>; prisijungimo laikas: 2004-11-12.

⁶¹ European Parliament and Council Directive 2004/48/EC of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157. Įvado 10 p.

⁶² Consumer rights rally at EU in Strasbourg on 8 March: Coalition urges rejection of controversial EU IP directive // http://www.ipjustice.org/CODE/release20040302_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.

⁶³ Neroth P. Council pushes bad law: a legal nightmare will follow „before enlargement rush“ say critics // EU Reporter. 2004, Nr. 11 (4). P. 2

apibrėžia „intelektinės nuosavybės teises“, todėl lieka neaišku, kurias teises šis terminas iš tikrųjų liečia⁶⁴.

Direktyvos įvado 13 punktą nurodo būtinybę „apibrėžti kuo platesnę šios direktyvos taikymo sritį, kad būtų galima apimti visas intelektinės nuosavybės teises, kurioms taikomos šios srities Bendrijos nuostatos ir (arba) atitinkamų valstybių narių nacionaliniai teisės aktai“⁶⁵. Taip pat valstybėms narėms suteikiama teisė išplėsti pastarąjį reikalavimą, apimant teisės aktus, susijusius su nesąžininga konkurencija, įskaitant parazitines kopijas ar panašią veiklą. Direktyvoje įtvirtinta gana plati jos taikymo sritis, t.y. šioje direktyvoje „numatytos priemonės, procedūros ir gynybos būdai yra taikomi visiems intelektinės nuosavybės teisių pažeidimams, numatytiems Bendrijos ir (arba) atitinkamos valstybės narės nacionaliniuose teisės aktuose“⁶⁶. Būtent ši direktyvos nuostata yra kritikuojama įvairių visuomeninių organizacijų, t.y. Informacijos politikos tyrimo fondo (FIPR), Intelektinės nuosavybės teisingumo (IP Justice), Europos skaitmeninės teisės iniciatyvos (EDRi), Fondo laisvai informacijos infrastruktūrai (FFII), Kompanijos atvirai skaitmeninei aplinkai (CODE), nes apima visus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus, neapsiribojant vien komerciniu ar pastebimai žalingu klastojimu ir piratavimu. Nors direktyvos įvado 14 punkte nurodyti atvejai (reikalauti pateikti banko, finansinius ar komerciniu dokumentus, informaciją apie prekių ir paslaugų, pažeidžiančių intelektinės nuosavybės teises, kilmę ir platinimo kanalus bei įtariamojo pažeidėjo prevencinio kilnojamojo ir nekilnojamojo turto poėmio), kuomet priemonės taikomos tik komerciniu mastu vykdomai veiklai, tuo pačiu tai neapriboja valstybių narių taikyti tas priemones ir kitokios veiklos atžvilgiu. Tačiau siekiant išvengti, galimų neaiškumų dėl šios nuostatos įgyvendinimo valstybių narių nacionaliniuose teisės aktuose, direktyvoje pateikiama ir komerciniu mastu vykdomos veiklos sąvoka: „tai veikla, vykdoma tiesioginei ar netiesioginei ekonominei ar komercinei naudai gauti“⁶⁷. Ši veikla paprastai neapima veiklos, kurią gera valia vykdo galutiniai vartotojai.

Šis teisės aktas nepažeidžia specialių nuostatų dėl teisių gynimo bei dėl autorių teisių ir gretutinių teisių apribojimų, nustatytų Direktyvos 91/250/EEB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos⁶⁸ 7 straipsnyje „ypatingos apsaugos priemonės“ ar Direktyvos 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo nuostatose, reglamentuojančiose „teises ir išimtis“ ir „sankcijas ir teisių gynimo būdus“.

⁶⁴ Consumer rights rally at EU in Strasbourg on 8 March: Coalition urges rejection of controversial EU IP directive // http://www.ipjustice.org/CODE/release20040302_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.

⁶⁵ European Parliament and Council Directive 2004/48/EB of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157. Įvado 13 p.

⁶⁶ Ten pat, 2 str. 1 d.

⁶⁷ Ten pat, įvado 14 p.

⁶⁸ Council Directive 91/250/EEC of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs // Official Journal. 1991, L 122.

Direktyva neturi poveikio Bendrijos nuostatomis, reglamentuojančioms materialinę intelektinės nuosavybės teise, t.y. Direktyvai 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo⁶⁹, Direktyvai 1999/93/EB dėl Bendrijos elektroninių parašų reguliavimo sistemos⁷⁰ ar Direktyvai 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva)⁷¹ bendrai ir, ypač direktyvos 4 skirsnio nuostatomis dėl tarpinių paslaugų tiekėjų atsakomybės. Direktyva dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo taip pat neįtakoja valstybių narių tarptautinių įsipareigojimų ir ypatingai įsipareigojimų, susijusių su baudžiamosiomis procedūromis ir bausmėmis, įtvirtintomis TRIPS sutarties 61 straipsnyje. Direktyvos nuostatos taip pat neturi poveikio valstybių narių nacionalinių įstatymų nuostatomis, susijusioms su baudžiamosiomis procedūromis ar bausmėmis dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo.

Ši direktyva papildo priemones, kurių jau imtasi, remiantis Tarybos Reglamentu Nr. 3294/94⁷² bei pastarąjį papildančiu Tarybos Reglamentu Nr. 241/1999⁷³. Juose nustatytos tam tikros priemonės tam, kad uždrausti laisvai cirkuliuoti, eksportuoti, reeksportuoti ar taikyti sąlyginio neapmokestinimo procedūrą suklastotoms ir piratinėms prekėms. Šių dokumentų trūkumas yra tas, kad jie numatyto tikrinimus klastotiems ir piratiniams produktams tik Europos Sąjungos išorinėse sienose ir taikomos tik įtariamai klastojamam ar piratiniam prekių judėjimui tarp trečiųjų šalių ir Bendrijos. Direktyva įgalins prekių judėjimo Bendrijoje kontroliavimą. Tokiu būdu ji suteiks teisių turėtojams tam tikras priemones ir procedūras, įgalinančias priverstinį savo teisių vykdymą prieš visas neteisėtas prekes, apimant ir muitinės institucijų sulaikymą pagal Reglamentą Nr. 3295/94.

Siekiant veiksmingai įgyvendinti direktyvoje įtvirtintas priemones, procedūras ir gynimo būdus, išplečiamas asmenų, turinčių teisę kreiptis dėl priemonių, procedūrų ir gynybos būdų taikymo, ratas. Šia teise disponuoja ne tik teisių turėtojai, bet ir asmenys, turintys tiesioginį interesą ir teisiškai atstovaujantys, t.y. asmenys, turintys teisę naudotis tomis teisėmis,

⁶⁹European Parliament and Council Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data // Official Journal. 1995, L. 281.

⁷⁰European Parliament and Council Directive 99/93/EC of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures // Official Journal. 2000, L 013.

⁷¹Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva) // Official Journal. 2000, L 178.

⁷²Council Regulation (EC) No 3295/94 of 22 December 1994 laying down measures to prohibit the release for free circulation, export, re-export or entry for a suspensive procedure of counterfeit and pirated goods // Official Journal. 1994, L 341.

⁷³Council Regulation (EC) No 241/1999 of 25 January 1999 amending Regulation (EC) No 3295/94 laying down measures to prohibit the release for free circulation, export, re-export or entry for a suspensive procedure of counterfeit and pirated goods // Official Journal. 1999, L 027.

(licenciatai), kolektyvinio intelektualinės nuosavybės teisių administravimo institucijos, profesinės gynybos institucijos.

Užtikrinant teismo proceso efektyvumą, direktyva reglamentuoja ir teisių turėjimo prezumpciją. Atsižvelgiant į tai, kad autorių teisės atsiranda sukūrus kūrinį ir jų formali registracija nereikalinga, bei vadovaujantis Berno konvencijos 15 straipsniu, direktyvoje įtvirtinta autorystės prezumpcija, „kad literatūros ar meno kūrinio autorius būtų laikomas autoriumi, jeigu neįrodyta kitaip, ir dėl to turėtų teisę pradėti procesą dėl pažeidimo, pakanka, kad jo vardas būtų įprastu būdu nurodytas kūrinyje“⁷⁴. Ši prezumpcija mutatis mutandis taip pat taikoma ir gretutinių teisių turėtojams jų saugomo objekto atžvilgiu, pavyzdžiui, fonogramos gamintojams, siekiant apginti teises ir dalyvaujant kovoje su piratavimu.

Reziumuojant būtina atkreipti dėmesį į tai, kad ypatingai kritikuojamas ir skubus šios direktyvos priėmimo procesas „tokios svarbos direktyva turi pergyventi adekvačius visos ES debatus ir svarstymus ir neturi būti paskubomis priimta „Pirmame svarstyme“. Šis pasiūlymas turėtų būti tinkamai pateiktas „Antram svarstymui“, kur jo prieštaringos nuostatos galėtų būti viešai svarstomos“⁷⁵. Be to, šios direktyvos pranešėja buvo Janelly Fourtour, kurios vyrui priklauso viena didžiausių pasaulyje pramogų kompanija – Vivendi - Universal. Todėl pagrįstai buvo piktinamasi tuo, „kaip parlamento narė gali būti tarnybinėje padėtyje laisvai prižiūrint įstatymą, iš kurio ji asmeniškai padės gauti milijonus Eurų?“⁷⁶ ir šis interesų konfliktas iškėlė klausimą dėl vidinio Europos Parlamento įstatymų leidybos kompetencijos teisėtumo.

Kiekviena valstybė narė iki 2006 m. balandžio 29 d. įsipareigoja priimti įstatymus ir kitus teisės aktus būtinus, šios direktyvos įgyvendinimui. Apie tai jos nedelsdamos praneš Komisijai, taip pat pateiks direktyvos taikymo srityje priimtų nacionalinių teisės aktų nuostatas. Tik Komisijai pateikus ataskaitą apie šios direktyvos įgyvendinimą, bus galima daryti išvadas, ar išsakyta kritika buvo pagrįsta ir ar pasiektas direktyva apibrėžtas tikslas. Be to, parengus taikytų priemonių veiksmingumo vertinimą, taip pat direktyvos poveikio, naujovėms ir informacinės visuomenės plėtrai, vertinimą, bus galima siūlyti galimus šios direktyvos pakeitimų pasiūlymus.

Siekiant skatinti bendradarbiavimą ir valstybių narių tarpusavio keitimąsi informacija, ir su Komisija, kiekviena valstybė narė paskiria vieną ar kelis nacionalinius korespondentus klausimams, susijusiems su šioje direktyvoje numatytų priemonių įgyvendinimu. Informaciją apie nacionalinį korespondentą (korespondentus) jos turi pranešti kitoms valstybėms narėms ir Komisijai.

⁷⁴ European Parliament and Council Directive 2004/48/EB of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157. 5 str. 1 d. a p.

⁷⁵ Consumer rights rally at EU in Strasbourg on 8 March: Coalition urges rejection of controversial EU IP directive // http://www.ipjustice.org/CODE/release20040302_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.

⁷⁶ Gross R. EU passes dangerous IP law // <http://www.eucd.org/newsarc/display.pl>; prisijungimo laikas: 2004-09-08.

2.2. Intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonės, procedūros ir būdai

Siekdami išgilinti, į Direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo reguliavimo specifiką ir pagrindines naujoves, apžvelgsime direktyvos nuostatas, atkreipdami dėmesį į probleminius ir kritikuotinus straipsnius.

Šia direktyva valstybės narės įsipareigoja numatyti priemones, procedūras ir gynybos būdus, būtinus užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių, kurioms taikoma ši direktyva, vykdymą. Reglamentuojamos priemonės, procedūros ir gynybos būdai turi būti sąžiningi, teisingi ir neturi būti komplikuoti ar brangūs, ar sukelti nepagrįstą vėlavimą ar delsimą. Be kita ko, šios priemonės, procedūros ir gynybos būdai turi būti veiksmingi, proporcingi ir atgrasantys, jų taikymo būdas neturi sukurti kliūčių teisėtai prekybai bei turi apimti apsaugos priemones nuo piktnaudžiavimo. Įvado 17 punkte akcentuojama, kad nustatant priemones, procedūras ir gynimo būdus, kiekvienu atveju turi būti „atsižvelgta į konkretaus atvejo specifines ypatybes, įskaitant kiekvienos intelektinės nuosavybės teisės savybes ir atitinkamais atvejais tyčinį ar netyčinį pažeidimo pobūdį“⁷⁷.

2.2.1. Procesinės teisinės priemonės

Įrodymai yra labai svarbus elementas intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui nustatyti, todėl direktyvoje nustatomos įrodymų pateikimo, gavimo ir užtikrinimo priemonės. Visų pirma nustatoma, kad šalis, pateikusi pagrįstai turimus įrodymus pretenzijai paremti bei įvardijusi įrodymus, kurie yra priešingos šalies žinioje, kompetentingos teismo institucijos gali reikalauti, kad priešinga šalis pateiktų tokius įrodymus, atsižvelgiant į slaptos informacijos apsaugą. Taip pat valstybės narės gali numatyti, kad kompetentingos teismo institucijos laikytų pakankamo kūrinio ar kito saugomo objekto kopijų skaičiaus atrankinę dalį pagrįstu įrodymu. Tomis pačiomis sąlygomis komerciniu mastu įvykdyto pažeidimo atveju valstybės narės imasi priemonių, kurios yra būtinos užtikrinti galimybę kompetentingoms teismo institucijoms, šalies prašymu, reikalauti pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus, esančius priešingos šalies žinioje, atsižvelgiant į slaptos informacijos apsaugą.

Direktyvos 7 straipsnio 1 dalies nuostatos perkeltos iš TRIPS 43 (1) straipsnio: „valstybės narės užtikrina, kad, net prieš pradėdant procesą dėl bylos esmės, kompetentingos teismo institucijos šalies, pateikusios pagrįstai turimus įrodymus paremti pretenzijas, kad yra pažeistos ar gali būti pažeistos intelektinės nuosavybės teisės, prašymu galėtų reikalauti tinkamų

⁷⁷ European Parliament and Council Directive 2004/48/EB of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157. Įvado 17 p.

veiksmingų laikinųjų priemonių užtikrinti su įtariamu pažeidimu susijusius įrodymus, atsižvelgiant į slaptą informaciją⁷⁸. Tokiomis priemonėmis gali būti:

- ✓ teises pažeidžiančių prekių išsamus aprašymas, imant ar neimant pavyzdžius;
- ✓ tokių prekių ir atitinkamais atvejais medžiagų ir priemonių, kurios yra naudojamos tokių prekių gamybai ir (arba) platinimui, ir su jomis susijusių dokumentų poėmis.

Tokios priemonės taikomos ir neišklausius kitos šalies tuomet, kai delsimas galėtų padaryti esminę nepataisomą žalą teisių turėtojui arba kai yra akivaizdi grėsmė, kad įrodymai gali būti sunaikinti. Šiuo atveju pagrįstai kyla klausimas: kas nustato grėsmę, kas nusprendžia, kad ji egzistuoja ir kad įrodymai gali būti sunaikinti? Bet koku atveju, kitai šaliai apie laikinų apsaugos priemonių taikymą pranešama be delsimo, ne vėliau kaip tuoj pat pritaikius priemones. Suinteresuotai šaliai dėl priemonės, suteikiama teisė pateikti prašymą dėl priemonės peržiūrėjimo, įskaitant ir teisę būti išklaustyti. Taip siekiama per pagrįstą laikotarpį po pranešimo apie priemonių taikymą nuspręsti, ar priemonės turėtų būti pakeistos, atšauktos ar patvirtintos.

Atskirai reikėtų panagrinėti įrodymų užtikrinimo priemonių taikymą neišklausius kitos šalies. Ši nuostata prieštarauja daugelio Europos Sąjungos valstybių narių konstitucijoms, kurios garantuoja apkaltintam asmeniui teisę būti išklaustyti, bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnyje įtvirtintai teisei į laisvę ir saugumą. Šiame straipsnyje nurodoma, kad „kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip tam tikrais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka”⁷⁹.

Pieš galutinį balsavimą dėl šios direktyvos priėmimo Europos Parlamente, Robin Gross išreiškė nerimą, kad „pasiūlyta direktyva leis įrašų industrijos vykdytojams įsiveržti į P2P failų vartotojų namus tam, kad surinktų įrodymus civiliniams persekiojimams”⁸⁰. Tai įgalins patraukti atsakomybėn kiekvieną vartotoją už nekomercinį, netyčinį intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą tapačiai kaip ir didelius komercinius klastotojus.

Tačiau, kaip atsvara išreikštai kritikai dėl žmogaus teisių ir laisvių, taikant įrodymų užtikrinimo priemones, direktyvoje įtvirtinimas reikalavimas iš pareiškėjo reikalauti pakankamo užstato ar vienodo užtikrinimo, kuriuo būtų galima kompensuoti bet kokią atsakovo patirtą žalą. Atsakovo patirtą žalą, direktyvos prasme, apima atvejai:

⁷⁸ European Parliament and Council Directive 2004/48/EB of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157. 7 str. 1 d.

⁷⁹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7 // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96 - 3016, 5 str.

⁸⁰ Consumers rally at EU today against dangerous IP enforcement directive: Artists claim law will not help them and will harm consumers // http://www.ipjustice.org/CODE/release20040308_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.

- ✓ kai įrodymų užtikrinimo priemonės yra atšaukiamos arba kai jos nustoja galioti dėl pareiškėjo veikimo ar neveikimo;
- ✓ kai po to yra nustatoma, kad intelektinės nuosavybės teisės pažeidimo ar grėsmės pažeidimui nebuvo.

Direktyva nustato, kad įrodymų užtikrinimo priemonės yra atšaukiamos arba jos nustoja galioti dėl pareiškėjo veikimo ar neveikimo, jeigu pareiškėjas per pagrįstą laikotarpį nepradeda proceso kompetentingame teisme, kuris priimtų sprendimą dėl bylos esmės. Šiuo atveju pagrįstą terminą nustato teismas pagal valstybės narės teisės aktus, nesant tokio nustatymo, laikotarpis neturi būti ilgesnis kaip 20 darbo dienų arba 31 kalendorinė diena, atsižvelgiant į tai, kuris laikotarpis yra ilgesnis

Valstybėms narėms direktyva suteikia teisę savo nacionaliniuose teisės aktuose imtis priemonių liudytojų tapatybei apsaugoti. Kai kurie autoriai išreiškia nuomonę, kad „valstybės narės turi dėti didžiausias pastangas, kad apsaugotų liudininkų asmenybes, ypačingai tas atvejais, kai tai susiję su didelio masto pažeidimais ir kai tai gresia liudytojų parodymams“⁸¹.

Vadovaujantis TRIPS 50 str. nuostatomis, direktyvos 9 straipsnyje įtvirtintos laikinosios ir prevencinės priemonės, kurios įgalina tuoj pat sustabdyti pažeidimą, nelaukiant sprendimo dėl nusikaltimo sudėties. Todėl valstybėms narėms nustatoma pareiga užtikrinti teismo institucijoms galimybę, pareiškėjo prašymu:

- 1) nustatyti laikinąjį draudimą:
 - ✓ siekiant užkirsti kelią bet kokiam gresiančiam intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui;
 - ✓ laikinai ir pagal nacionalinės teisės aktus nustatant pakartotinę nuobaudą, tęsti šių teisių tariamus pažeidimus;
 - ✓ arba, jei jie tęsiami, reikalauti pateikti užstatą, kuris užtikrintų kompensaciją teisių turėtojui;
 - ✓ vadovaujantis Direktyva 2001/29/EB, laikinasis draudimas taip pat gali būti taikomas tarpininkui, kurio paslaugas naudoja trečioji šalis, pažeisdama intelektinės nuosavybės teises;
- 2) reikalauti atlikti poėmį arba pristatyti intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu įtariamą prekę, siekiant, kad jos nepatektų ar nejudėtų prekybos kanaluose.

CODE (civilinių laisvių ir vartotojų teisių grupių koalicija) kritikuoja, kad ši nuostata „stokoja pusiausvyros ir proporcingumo, nes vidutinis vartotojas susiduria su tokia pačia grėsme

⁸¹Rakitzis K. European young lawyers scheme 2004: Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on measures and procedures to ensure the enforcement of intellectual property rights // <http://www.law.ed.ac.uk/eyl/04rpKosta.htm>; prisijungimo laikas: 2004-09-20.

už smulkius pažeidimus be komercinio poveikio, kaip ir dideli komerciniai klastotojai⁸². Be to, Interneto paslaugų tiekėjų serveriai ir įranga gali būti konfiskuoti ar suardyta be jokio pranešimo ar teismo, įtariamai pažeidžiančios jų vartotojų veiklos, svarstymo.

Jei pažeidimas įvykdytas komerciniu mastu, valstybės narės užtikrina, kad žalos atlyginimui, nukentėjusiai šaliai įrodžius aplinkybes, dėl kurių gali kilti grėsmė, teismo institucijos galėtų reikalauti įtariamo pažeidėjo prevencinio kilnojamojo ir nekilnojamojo turto poėmio, įskaitant jo banko sąskaitų ir kitokių lėšų blokavimą. Tuo tikslu kompetentingos institucijos gali reikalauti pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus arba leisti tinkamai susipažinti su susijusia informacija. Ši direktyvos nuostata modeliuota pagal Didžiosios Britanijos teisėje įtvirtintą *Mareva* draudimą, kuris buvo naudojama specifinėmis ir retomis aplinkybėmis. Tačiau Pasiūlyme šios nuostatos taikymas buvo numatytas prieš „bet kokią įmonę ar asmenį“⁸³, tačiau po žmogaus teisių ir universitetų profesorių kritikos, ši nuostata buvo modifikuota, apsiribojant komercinio masto pažeidimais.

Teismo institucijos, taikydamos laikinasias ir prevencines, turi teisę reikalauti, kad pareiškėjas pateiktų, bet kokius prieinamus įrodymus, kurių pakaktų įsitikinti, jog pareiškėjas yra teisių turėtojas ir kad pareiškėjo teisė yra pažeidžiama arba kad gresia toks pažeidimas.

Valstybės narės užtikrina, kad laikinos ir prevencinės priemonės būtų taikomos, jeigu reikalinga, neišklausius atsakovo tuomet, kai bet koks delsimas galėtų padaryti esminę nepataisomą žalą teisių turėtojui. Tačiau šalims apie tai pranešama be delsimo, ne vėliau kaip tuoj pat pritaikius priemones. Šiuo atveju, atsakovas turi teisę pateikti prašymą, dėl priemonių peržiūrėjimo (pakeitimo, atšaukimo ar patvirtinimo), taip pat pasinaudoti teise būti išklaustam.

Direktyva nustato, kad laikinosios ir prevencinės priemonės turi būti atšauktos arba jų poveikis turi būti kitaip panaikintas atsakovo prašymu, jeigu pareiškėjas per pagrįstą laikotarpį nepradeda proceso kompetentingame teisme, kuris priimtų sprendimą dėl bylos esmės. Tokį pagrįstą laikotarpį nustato teismo institucija, jei tai leidžiama pagal valstybės narės teisės aktus, o, nesant tokio nustatymo, šis laikotarpis neturi būti ilgesnis kaip 20 darbo dienų arba 31 kalendorinė diena, atsižvelgiant į tai, kuris laikotarpis yra ilgesnis.

Kompetentingos teismo institucijos iš pareiškėjo gali reikalauti pakankamo užstato ar vienodo užtikrinimo, kuriuo būtų galima kompensuoti bet kokią atsakovo patirtą žalą. Todėl, kai laikinosios priemonės yra atšaukiamos arba kai jos nustoja galioti dėl pareiškėjo veikimo ar neveikimo, arba kai po to yra nustatoma, kad intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo ar

⁸²Consumer rights rally at EU in Strasbourg on 8 March: Coalition urges rejection of controversial EU IP directive // http://www.ipjustice.org/CODE/release20040302_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.

⁸³ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on measures and procedures to ensure the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2003, COM 0046. 11 str.

grėsmės pažeidimui nebuvo, teismo institucijos turi teisę atsakovo prašymu reikalauti pareiškėjo suteikti atsakovui tinkamą kompensaciją už tomis priemonėmis sukeltus nuostolius.

Šia direktyva valstybės narės įsipareigoja užtikrinti, kad laimėjusios šalies patirtas pagrįstas ir proporcingas teismo ir kitas išlaidas paprastai padengtų pralaimėjusioji šalis, jei tai neprieštarauja teisingumui. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad „kitos išlaidos“ šalių gali būti interpretuojamos skirtingai, pavyzdžiui, tai gali apimti tyrimo išlaidas, išlaidas už ekspertų ir konsultantų nuomonę, ir akivaizdu, kad tokios išlaidos papiktintų pralaimėjusią bylą šalį. JAV DMCA akto 1203 skyriuje nuostolių atlyginimas įvardijamas panašiai, kaip ir direktyvoje, tačiau teismo išlaidas, įtvirtintas DMCA apima tik „pagrįstas advokato atlyginimas“⁸⁴, nesukeliant neaiškumų dėl „kitų išlaidų“ apimties.

2.2.2. Materialinės teisinės priemonės ir gynimo būdai

Direktyvoje reglamentuojama, kad vadovaujantis tuo, kad „kai kuriose valstybėse narėse yra ir kitų priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti aukštą apsaugos lygį, jos turėtų būti prieinamos visose valstybėse narėse“⁸⁵. Viena iš tokių priemonių yra direktyvos 8 straipsnyje įtvirtinta teisė gauti informaciją. Tai dar viena direktyvos nuostata, sulaukianti nepaprastai daug kritikos, dėl to, kad kelia grėsmę pusiausvyrai tarp intelektinės nuosavybės teisių turėtojų teisės gauti informaciją ir tarp įtariamo intelektinės nuosavybės teisės pažeidėjo asmens privatumo apsaugos. Ji įgalina intelektinės nuosavybės teisių turėtojus lengvai gauti vardus ir adresus asmenų, jų manymu, esančių pažeidėjais. Ši nuostata gali būti nukreipta prieš kiekvieną asmenį, kuris gali būti įtrauktas į pažeidimą, apimant interneto paslaugų tiekėjus, telefono ar kabelines kompanijas, universitetus, bibliotekas, P2P (taškas- taškui) vartotojus ar kitus trečiosios šalies tarpininkus. Šios nuostatos įgyvendinimas gali sukelti priešingą rezultatą nuo to, kurio siekė Komisija, kiek tai susiję su naujovėm ir konkurencija Europos Sąjungoje, dėl apribojimų, įvestų tarpininkams.

Panaši teismo įsakymų nuostata įtvirtinta ir DMCA 1203 (b) straipsnyje. Kaip patvirtino praktika, ja piktnaudžiauja Amerikos įrašų industrijos asociacija, didžiudamasi tūkstančių teismo įsakymų išleidimu universitetams, interneto paslaugų tiekėjams, telefonų kompanijoms, tėvams, darbdaviams ir P2P vartotojams, kad gautų vardus ir adresus asmenų, bendrai naudojančių failų programinę įrangą.

⁸⁴ Copyright Law of the United States of America and Related Laws Contained in Title 17 of the United States Code. Appendix V. Additional Provisions of the Digital Millennium Copyright Act // Pub. L. 1998, No. 105 – 304. 1203 (b) str.

⁸⁵ European Parliament and Council Directive 2004/48/EB of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157. Įvado 21 p.

Valstybės narės užtikrina, kad kompetentingos teismo institucijos, esant ieškovo pagrįstam ir proporcingam prašymui, galėtų reikalauti pateikti informaciją apie prekių ir paslaugų, pažeidžiančių intelektualinės nuosavybės teises, kilmę ir platinimo kanalus iš pažeidėjo ar kito asmens:

- ✓ kurio žinioje yra intelektualinės nuosavybės teises komerciniu mastu pažeidžiančios prekės;
- ✓ kuris naudojasi intelektualinės nuosavybės teises komerciniu mastu pažeidžiančiomis paslaugomis;
- ✓ kuris teikia neteisėtoje veikloje naudojamas paslaugas komerciniu mastu;
- ✓ kurių pastarieji asmenys nurodė kaip dalyvaujantį prekių gamyboje ar platinime arba paslaugų teikime.

Į tokią informaciją įeina: gamintojų, platintojų, tiekėjų ir kitų prekių bei paslaugų ankstesnių valdytojų, taip pat planuojamų didmenininkų ir mažmenininkų pavadinimai ir adresai, taip pat informacija apie pagamintus, pristatytus, gautus ar užsakytus kiekius bei apie gautas už atitinkamas prekes ir paslaugas kainas.

Šis direktyvos straipsnis taikomas, nepažeidžiant kitų įstatymų nuostatų, suteikiančių teisių turėtojui teises gauti išsamesnę informaciją, reglamentuojančių suteiktos informacijos naudojimą civiliniuose ir baudžiamuosiuose procesuose, nustatančių atsakomybę už teisės gauti informaciją neteisėtą naudojimą arba numatančių galimybę atsisakyti suteikti informaciją, kuri priverstų asmenį prisipažinti jam pačiam ar jo artimam giminaičiui dalyvavus intelektualinės nuosavybės teisių pažeidime arba nustatančių informacijos šaltinių, arba asmens duomenų apdorojimo slaptumo apsaugą.

Pasiūlymo direktyvai teksto 9 straipsnio 4 dalyje buvo įtvirtinta nuostata, reikalaujanti „valdžios institucijas iniciatyviai perduoti asmeninę informaciją intelektualinės nuosavybės teisių turėtojams apie įtariamus pažeidimus taip, kad teismo procesas galėtų būti pradėtas“⁸⁶. Tačiau ši nuostata galutiniame direktyvos tekste nebuvo įtvirtinta, sulaukus didelio žmogaus teisių grupių ir asociacijų pasipriešinimo.

Ši direktyvos nuostata dėl teisės gauti informaciją yra kritikuotina, kaip suvaržanti Europos piliečių asmenines laisves. Ji suteikia teisę teismo institucijoms reikalauti pateikti informaciją asmenims, kurie buvo nurodyti kaip prekių ir paslaugų šaltinis ar grandis tinkle, platinanti šias prekes ar paslaugas, asmenis, kurie naudojasi intelektualinės nuosavybės teises komerciniu mastu pažeidžiančiomis paslaugomis ar kurių žinioje yra intelektualinės nuosavybės teises komerciniu mastu pažeidžiančios prekės. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių

⁸⁶ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on measures and procedures to ensure the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2003, COM 0046. 9 str.

apsaugos konvencijos 8 straipsnis įtvirtina nuostatą, kad „kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas“⁸⁷.

Atsižvelgiant į kiekvieną konkretų atvejį, jei aplinkybės tai pateisina, priemonės, procedūros ir gynimo būdai turėtų apimti ir prevencines priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią tolesniems intelektinės nuosavybės teisių pažeidimams bei turi numatyti atkuriamąsias priemones. Todėl valstybės narės užtikrina, kad kompetentingos teismo institucijos galėtų, pareiškėjo prašymu, reikalauti taikyti atitinkamas atkuriamąsias priemones prekėms, kurios teismo nustatytos pažeidžiančiomis intelektinės nuosavybės teises, ir, atitinkamais atvejais, medžiagoms bei priemonėms, kurios daugiausia yra naudojamos tokių prekių sukūrimui ar gamybai. Į tokias priemones įeina:

- a) atšaukimas ir prekybos kanalų;
- b) galutinis pašalinimas iš prekybos kanalų;
- c) sunaikinimas.

Šios priemonės vykdomos pažeidėjo sąskaita, jeigu nėra atsiradusios atitinkamos priežastys, kurios neleidžia tai daryti. Taikant atkuriamąsias priemones, atsižvelgiama į pažeidimo rimtumą ir reikalaujamą taikyti gynimos būdų santykį bei į trečiųjų šalių interesus, net jei direktyva faktiškai neatskiria netyčinio, nekalto pažeidimo ir pažeidimo komerciniu mastu.

Valstybės narės savo nacionaliniuose teisės aktuose užtikrina, kad teismo institucijos priimdamos teismo sprendimą dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo, galėtų pažeidėjui taikyti draudimą tęsti pažeidimą, už tokio draudimo nesilaikymą, skiriant pakartotinę nuobaudą, siekiant priversti jo laikytis. Nepažeidžiant jokių kitų egzistuojančių priemonių, procedūrų ir gynimo būdų, taip pat ir numatytų Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalyje, teisių turėtojams turėtų būti suteikta galimybė prašyti teismą uždrausti tarpininkui teikti paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojami pažeisdami teisių turėtojo pramoninės nuosavybės teises.

Direktyvos 12 straipsnyje įvardijamos alternatyvios priemonės ir jų taikymo perspektyvas. Kaip antai, atitinkamais atvejais esant asmens, kuriam gali būti taikomos alternatyvios priemonės, prašymui kompetentingos teismo institucijos gali reikalauti sumokėti piniginę kompensaciją nukentėjusiajai šaliai vietoj atkuriamųjų priemonių ar draudimų taikymo. Tačiau šių priemonių taikymą apsprendžia tam tikros:

- ✓ asmuo veikė netyčia ir ne dėl neatsargumo;
- ✓ atitinkamų priemonių taikymas jam sukeltų neproporcingą žalą;

⁸⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7 // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96 - 3016. 8str.

- ✓ pinigine kompensacija nukentėjusiai šaliai yra pakankama.

Pagrįstai kyla klausimas: ar didelės muzikos ir filmų industrijos bus patenkintos, bus suinteresuotos gauti „priimtina“ kompensaciją, kad ir siekdamas pašalinti konkurentą iš vidaus rinkos?

Bet kokių atveju, direktyva nustato, kad kai „suklastotų prekių komercinis naudojimas arba paslaugų teikimas pažeidžia kitą, ne intelektinės nuosavybės, teisę arba galbūt gali padaryti žalos vartotojams, toks panaudojimas ir teikimas turi būti ir toliau draudžiamas“⁸⁸.

Valstybės narės užtikrina, kad kompetentingos teismo institucijos nukentėjusiojo asmens prašymu, reikalautų pažeidėjo, kuris žinodamas arba turėdamas pakankamą pagrindą žinoti, dalyvavo teisės pažeidžiančioje veikloje, atlyginti teisių turėtoji žala, kuri atitiktų faktiškai jo patirtus nuostolius dėl pažeidimo, kaip antai identifikavimo ir tyrimų sąnaudas.

Nustatydamos nuostolių dydį, teismo institucijos turi dvi galimybes:

- ✓ atsižvelgti į visus atitinkamus aspektus, tokius kaip neigiamos ekonominės pasekmės, įskaitant negautas pajamas, kurių neįgijo nukentėjusioji šalis, neteisėtai gautą pažeidėjo naudą ir kitus neekonominius veiksnius, tokius kaip dėl pažeidimo teisių turėtojo patirtą moralinę žalą;

- ✓ kaip alternatyvą, pavyzdžiui, kai yra sunku nustatyti faktiškai patirtą žalą, jos gali nustatyti vienkartinę žalos atlyginimo sumą, remdamosi, tokiais elementais kaip autorinis atlyginimas ar vienkartinis mokestis, kuris būtų sumokėtas, jei pažeidėjas būtų prašęs leidimo naudotis atitinkama intelektinės nuosavybės teise.

Direktyvoje neapibrėžta „neteisėtai gautos naudos“ sąvoka, paliekant šią teisę valstybių narių kompetencijai. Kritikai teigia, kad skirtingas šios sąvokos interpretavimas, gali sąlygoti skirtingą šios nuostatos taikymą valstybėse narėse.

Direktyva nustato, kad, tais atvejais, kai pažeidėjas dalyvavo teisės pažeidžiančioje veikloje nežinodamas arba neturėdamas pagrindo žinoti, valstybės narės gali nustatyti, kad teismo institucijos galėtų reikalauti atiduoti pilną arba atlyginti žalą, ir tai galėtų būti iš anksto nustatyta.

Siekiant, kad sprendimai intelektinės nuosavybės pažeidimo atvejais papildomai atgrasytų vykdyti kitus pažeidimus ir prisidėtų prie visuomenės švietimo, direktyvoje įtvirtintos prevencinės nuostatos. Valstybės narės užtikrina teismo institucijoms galimybę pareiškėjo prašymu ir pažeidėjo sąskaita reikalauti taikyti atitinkamas priemones informacijos apie sprendimą skleidimui, t.y. viso ar dalies sprendimo pateikimą ar skelbimą. Vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad „teismo sprendimo paskelbimas, kaip teisių gynimo būdas, kilo iš

⁸⁸ European Parliament and Council Directive 2004/48/EB of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157. Įvado 25 p.

konkurencijos teisės, ir tik vėliau šis institutas buvo perimtas ir pradėtas taikyti kitose teisės srityse, tarp jų ir autorinėje teisėje⁸⁹. Valstybės narės turi teisę numatyti ir kitas papildomas viešumo priemones, kurios tinka konkrečiomis aplinkybėmis, kaip antai pastebimą reklamą.

Pasiūlymo direktyvai dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonių ir procedūrų intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo srityje 20 straipsnyje buvo numatytos baudžiamųjų sankcijų taikymas „už sunkius pažeidimus, už bandymą ar kurstymą dalyvauti sunkiame intelektinės nuosavybės teisių pažeidime“⁹⁰. Sunkių nusikaltimų buvo įvardintas, nusikaltimas padarytas tyčia ir komerciniais tikslais. Už sunkius nusikaltimus buvo numatyta taikyti baudą, prekių, įrankių ir produktų, susijusių su pažeidimu, konfiskavimą ir fizinių asmenų įkalinimą. Šiuos nuostatos įtvirtinimas Pasiūlyme buvo apspręstas JAV DMCA, tačiau pastarasis teisės aktas 1204 straipsnyje⁹¹ yra dar aiškesnis ir griežtesnis, nustatydamas baudas - iki 500 000 JAV dolerių ar 1 000 000 JAV dolerių priklausomai nuo bylos, ir įkalinimą - iki 5 ar iki 10 metų. Baudžiamąjį procesą nuostatos, ginant intelektinės nuosavybės teises, įtvirtintos ir TRIPS sutarties 61 straipsnyje, apsiribojant galimų taikyti bausmių įvardijimu, bet nekonkretizuojant baudų dydžio ar laisvės atėmimo laiko.

Atsižvelgiant į tai, kad „baudžiamosios sankcijos neturi būti pateiktos pagal bendrosprendimų priėmimo procedūrą, ir iš tikrųjų yra valstybių narių reikalas“⁹² bei siekiant priimti direktyvą prieš naujų valstybių narių įstojimą, išvengiant galimo jos nuginkijimo Teisingumo teisme, šių baudžiamųjų sankcijų įtvirtinimo direktyvoje buvo atsisakyta. Tačiau nors galutiniame Pasiūlymo direktyvai variante šios nuostatos nebeliko, valstybės narės, nepažeisdamos civilinių ir administracinių priemonių, procedūrų ir gynybos būdų, gali taikyti kitas atitinkamas sankcijas, t.y. pagal baudžiamąją teisę, tais atvejais, kai yra pažeistos intelektinės nuosavybės teisės.

Kaip papildoma intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonė, galinti sustiprinti reguliavimo sistemą, direktyvoje numatyta Elgesio kodeksų kūrimas. Prekybos ar profesinės asociacijos ar organizacijos skatinamos sudaryti elgesio kodeksus Bendrijos lygiu, skirtus prisidėti prie intelektinės nuosavybės teisių gynimo, visų pirma rekomenduojant optinėse plokštelėse naudoti kodą, kuris leistų identifikuoti jų gamybos kilmę. Tačiau „tokiomis techninės apsaugos priemonėmis neturėtų būti naudojamos, siekiant apsaugoti rinkas ir užkirsti kelią

⁸⁹ Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. - Vilnius: Justitia, 2003. P.317.

⁹⁰ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on measures and procedures to ensure the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2003, COM 0046. 20str.

⁹¹ Copyright Law of the United States of America and Related Laws Contained in Title 17 of the United States Code. Appendix V. Additional Provisions of the Digital Millennium Copyright Act // Pub. L. 1998, No. 105 – 304. 1204 str.

⁹² FIPR draft: Final chance to get the IP enforcement directive right // <http://plone.ffii.org/events/2004/ipred/draft>; prisijungimo laikas: 2004-09-06.

lygiagrečiam importui⁹³. Valstybės narės įsipareigoja Komisijai teikti nacionalinio ir Bendrijos lygio elgesio kodeksų projektus ir tokių elgesio kodeksų taikymo vertinimus.

Reziumuojant, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad kai kurios direktyvos nuostatos yra neaiškios ir išlieka galimybė didelių žiniasklaidos ir industrijos konglomeratų piktnaudžiavimui mažų ir vidutinių įmonių, vartotojų ir nepriklausomų atlikėjų atžvilgiu. Tačiau pagrįstos ir balansuotos intelektinės nuosavybės politikos viltis yra ir priklauso nuo kiekvienos valstybės narės direktyvos nuostatų įgyvendinimo nacionaliniuose įstatymuose. Tai patvirtina ir 2004 m. sausio 8 d. Italijos teismo sprendimas, kuriuo užkertamas Sony piktnaudžiavimas teise Playstation valdymo pulte nustatčius, galimybę skaityti diskus tik iš tam tikro geografinio regiono. Teismas konstatavo, kad „tam, kas įsigyja Sony Playstation valdymo pultą, leidžiama padaryti, bet kokį galimą šio žaidimo valdymo pulto naudojimą“⁹⁴.

⁹³ European Parliament and Council Directive 2004/48/EB of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157. Įvado 29 p.

⁹⁴ Italian court rejects first EU copyright directive seizure: rules modification of Sony Playstations is legal // http://www.ipjustice.org/media/release20040112_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-10-26.

3. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS REGULIAVIMO DIREKTYVŲ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

Pagal Europos Komisijos Generalinio sekretoriato 2004 m. rugpjūčio mėn. 31 d. pateiktus statistinius duomenis apie Europos Sąjungos valstybių narių pažangą įgyvendinant direktyvas nacionalinėje teisėje Lietuva užima pirmąją vietą, perkėlus į nacionalinę teisę 2510 direktyvų, iš 2516, arba 99,76 proc. visų direktyvų⁹⁵. Valstybės Europos Sąjungos narės senbuvės, tokios kaip Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Belgija, Olandija ir Liuksemburgas atitinkamai užima 7, 16, 5, 13 ir 19 vietas. Tai leidžia daryti prielaidą, kad Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas per ne lyg dažnai ir pernelyg uoliai perkelia Europos Sąjungos direktyvų nuostatas, neretai pažodžiui atkartodamas direktyvų nuostatas, kartais tinkamai nepasverdama tokio aklo nuostatų perkėlimo pasekmių.

Prieš pradėdami analizuoti, konkrečių Direktyvų 2001/29/EB ir 2004/48/EB nuostatų įgyvendinimą Lietuvos Respublikos teisėje, turime apžvelgti bendrą intelektinės nuosavybės teisių apsaugos teisinę bazę Lietuvoje. Civilinio kodekse (toliau tekste - CK) nurodoma, kad „civilinių teisių objektais laikomi mokslo, literatūros ir meno kūriniai, išradimų patentai, pramoniniai pavyzdžiai bei kiti intelektinės veiklos rezultatai, išreikšti kuria nors objektyvia forma (rankraščiai, brėžiniai, modeliai ir kt.)“⁹⁶.

Atsižvelgdami į tai, kad intelektinė nuosavybė skirstoma į autorių teises ir gretutines teises bei pramoninę nuosavybę, bei vadovaudamiesi tuo, kad tiek Direktyvoje 2001/29/EB, tiek ir Direktyvoje 2004/48/EB reglamentuojamos autorių teisių ir gretutinių teisių reguliavimo naujovės, šioje dalyje apsiribosime autorių teisių ir gretutinių teisių reglamentavimu Lietuvoje.

Šiuo metu autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą reglamentuoja specialus Autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos įstatymas, įtvirtintas nauja 2003 m. kovo 5 d. redakcija. Tačiau saugant ir ginant autorių teises taip pat taikomos civilinės, administracinės bei baudžiamosios teisės normos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėždamas autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidžiamumą yra konstatavęs, kad šios „kategorijos bylų specifika, sąlyginai nedidelė ir dar tik besiformuojanti Lietuvos teismų praktika, Lietuvos išipareigojimai tarptautinei bendruomenei, priiimti tiek stojant į Europos Sąjungą, tiek ir kitoms tarptautinėms organizacijoms, šios teisės vystymasis, jos harmonizacija, atsižvelgiant į konkrečioje byloje kilusią problematiką, gali būti laikoma ir viešu, bet ne tik privačiu- ginčo šalių, interesu“⁹⁷.

⁹⁵ European Commission, Secretariat General. Progress in notification of national measures implementing directives// http://europa.eu.int/comm/secretariat_general/sgb/droit_com/pdf/mne_country_20040831_en.pdf; prisijungimo laikas: 2004-09-14.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74 – 2262. 1.111 str.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje (Raimondas Paknys, Sauliaus ir Linos Žukų leidinio „Baltos lankos“ redakcija), Nr. 3K-3-695/2003 m.

3.1. Autorių teisių direktyvos įgyvendinimas

2003 m. kovo 5 d. nauja Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau- Įstatymo) redakcija, buvo priimta įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo.

3.1.1. Nuostatų dėl išimtinių teisių, jų išimčių ir apribojimų įgyvendinimas

Naujoje įstatymo redakcijoje, vadovaujantis direktyvos 2 straipsniu, išplėsta atgaminimo sąvoka, nustatant, kad atgaminimas tai „kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto (*viso arba dalies*) *tiesioginis ar netiesioginis, nuolatinis ar laikinas* kopijų (kopijos) padarymas bet kuriuo būdu ir bet kuria forma, įskaitant elektroninę formą“⁹⁸.

Pagal direktyvos 3 straipsnio nuostatas įstatyme detalizuojama autorių turtinė teisė viešai skelbti kūrinį sąvoka, viešas kūrinio paskelbimas apima „kūrinio transliavimą, retransliavimą, įskaitant *padarymą viešai prieinamu perduodant kompiuterių tinklais (internete)*“⁹⁹. Reglamentuojant atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisę leisti arba uždrausti padaryti atlikimo įrašą ar fonogramą ar jos kopiją viešai prieinamą, nurodoma, kad ši teisė apima jų perdavimą laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, kad visuomenės nariai galėtų jas naudoti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Šioje sąvokoje pateikiami galimi teisės padaryti viešai prieinamais pavyzdžiai, t.y. kompiuterių tinklais (internete) pagal pareikalavimą arba kitokiais būdais. Tuo tarpu transliuojančiųjų organizacijų ir audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojų teisė padaryti transliacijų įrašus ar audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą bei jų kopijas viešai prieinamus apima tik perdavimą kompiuterių tinklais (internete).

Autorių teisių direktyvos 5 straipsnio nuostatos dėl išimčių ir apribojimų įtvirtintos atitinkamai autorių teisių turėtojų - Įstatymo II skyriaus IV skirsnyje, gretutinių teisių turėtojų - III skyriaus 58 straipsnyje. Naujoje Įstatymo redakcijoje įtvirtintas gana platus išimčių ir apribojimų sąrašas, apimantis beveik visas direktyvos 5 straipsnyje įtvirtintas galimybes. Įstatyme nenumatyta tik atgaminimo socialinėse institucijose, tokiose kaip ligoninės ar kalėjimai išimtis, įtvirtinta direktyvos 5 straipsnio 2 dalies e punkte. Tuo tarpu, Įstatyme naujai įtvirtinti autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų teisių apribojimai, įgalinantys be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo mokėjimo: panaudoti kūrinį karikatūrai ar parodijai, panaudoti religinių apeigų metu, visuomenės saugumo tikslais, panaudoti kūrinį, kuris atsitiktinai įtraukiamas į medžiagą, naudoti, kai tai susiję su įrangos demonstravimu ar

⁹⁸ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28 – 1125. 2 str. 1d.

⁹⁹ Ten pat, 15 str.

taisymu, cituojant kritikos ir apžvalgos tikslais, panaudoti kūrinį ar kitą objektą, esantį bibliotekų ar kitų viešų įstaigų terminaluose, naudojant mokslinių tyrimų privačių studijų tikslais.

Įstatymo 28 straipsnis apima du direktyvos 5 straipsnio 3 dalies punktus m ir h: projektų, brėžinių, eskizų ar modelių naudojimą pastato ar statinio rekonstrukcijai bei leidimą atgaminti ir viešai paskelbti architektūros kūrinius ir skulptūras, skirtus nuolat stovėti viešoje vietoje, įvedant išimtį dėl parodos ir muziejaus. Pastarasis apribojimas neapima atvejų, kai aukščiau minėti objektai yra pagrindiniai reprodukcijos objektai ir kai šiais veiksmais siekiama tiesioginės ar netiesioginės komercinės naudos. Įstatymo 29 straipsnyje naujai įtvirtintos direktyvos 5 straipsnio 1 dalies bei 2 dalies d punkto nuostatos. Tarptautinė fonogramų gamintojų organizacija (toliau tekste - IFPI), komentuodama šį straipsnį nurodė, kad jis „apima dvi visiškai skirtingas kūrinio panaudojimo rūšis (t.y. laikiną atgaminimą ir trumpalaikį kūrinių įrašymą). Laikinas atgaminimas ir trumpalaikis kūrinių įrašymas turėtų būti išskirtas į du atskirus straipsnius, kad atitiktų tarptautinių įstatymų struktūrą ir būtų išvengta nesusipratimų“¹⁰⁰. Nepaisant to, galutinėje Įstatymo redakcijoje 29 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtinta privaloma atgaminimo teisės taikymo išimtis „atlikti laikinus atgaminimo veiksmus, kurie yra trumpalaikiai arba atsitiktiniai, sudarantys neatskiriama ir esminę technologinio proceso dalį ir atliekami tik tam, kad tarpininkas galėtų užtikrinti veiksmingą perdavimą kompiuterių tinklais tarp trečiųjų asmenų, arba tam, kad paskui būtų teisėtai (kai tai leidžia autorių teisių subjektas arba to neriboja Įstatymas) pasinaudota kūrinium, jeigu tokie laikini atgaminimo veiksmai atskirai neturi ekonominės vertės“¹⁰¹. Atitinkama nuostata gretutinių teisių atžvilgiu įtvirtinta 58 straipsnio 1 dalies 1 punkte. Tuo tarpu, 29 straipsnio 2 punkte nustatytas leidimas daryti trumpalaikius kūrinių įrašus, kuriuos atlieka transliuojančios organizacijos ar jų vardu ir atsakomybe veikiantis asmuo savo įranga ir savo transliacijoms. Kaip ir direktyvoje, numatyta, kad išimtinai dokumentinio pobūdžio įrašai gali būti perduoti saugoti oficialiems valstybės archyvams. Tačiau visais kitais atvejais, įstatymas įpareigoja tokius įrašus saugoti ne ilgiau kaip 30 dienų ir panaudojus ištrinti.

Analizuojant direktyvos įgyvendinimą Lietuvos teisėje, būtina išsamiau panagrinėti atgaminimo asmeniniais tikslais bei reprografijos būdu išimtis.

Kūrinio atgaminimas asmeniniais tikslais. Lietuvoje, kaip daugelyje Europos Sąjungos valstybių narių, leidimas atgaminti kūrinį asmeniniais tikslais įtvirtintas seniai, tačiau nuostata dėl atlyginimo mokėjimo teisių turėtojams už tokį atgaminimą, įtvirtinta tik naujoje Įstatymo redakcijoje. Vadovaujantis direktyvos 5 straipsnio 2 dalies b punktu, įstatyme nustatoma platesnė

¹⁰⁰ IFPI komentarai apie Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo projektą // http://www3.lrs.lt/pls/inter/ivpk_print.doc_view?key=187559; prisijungimo laikas: 2004-08-03.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28 – 1125. 29 str. 1 d. 1 p.

kūrinio atgaminimo asmeniniais tikslais sąvoka, kuri nurodo, kad „be autoriaus arba kito autorių teisių subjekto leidimo fiziniam asmeniui išimtinai savo asmeniniam naudojimui, *nesiekiant tiesioginių ar netiesioginių komercinių tikslų*, leidžiama atgaminti ne daugiau kaip vieną išleisto ar kitaip viešai paskelbto kūrinio egzempliorių, jeigu toks atgaminimas yra vienkartinis veiksmas“¹⁰². Teisių turėtojams, t.y. kūrinų autoriams, atlikėjams, audiovizualinių kūrinų bei fonogramų gamintojams, jų teisių perėmėjams mokėtinas atlyginimas už kūrinio atgaminimą asmeniniais tikslais „nustatomas procentais nuo asmeniniam atgaminimui skirtų tuščių garso ir audiovizualinių laikmenų (išskyrus laikmenas, skirtas eksportui, profesionalioms reikmėms ir žmonių, turinčių klausos ar regos negalia, reikmėms) didmeninio pardavimo kainos“¹⁰³. Šį atlyginimą privalo mokėti, asmeniniam atgaminimui skirtų, analoginių ir skaitmeninių garso ir audiovizualinių laikmenų gamintojai bei importuotojai ir šis atlyginimas neturi būti didesnis kaip 6 procentai tuščios garso ar audiovizualinės laikmenos didmeninės kainos. Detali atlyginimo už audiovizualinių kūrinų ar fonogramose įrašytų kūrinų atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarka įtvirtinta Vyriausybės nutarime „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinų ar fonogramose įrašytų kūrinų atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo“¹⁰⁴. Šios tvarkos pirmame priede nurodomos laikmenos, už kurias mokamas atlyginimas, t.y. už standžiujų diskų diskasukius, magnetines juostas (ne platesnes kaip 4 mm; platesnes kaip 4 mm, bet ne platesnes kaip 6,5 mm; platesnes kaip 6,5 mm), standžiuosius magnetinius diskus, kitus magnetinius diskus, kitas parengtas naudoti neįrašytos garso įrašų arba kitų įrašų laikmenas.

Asociacija „Infobalt“, nepagrystu laiko kompiuterių kietųjų diskų, kurie „yra techninė įranga, kurios tiesioginė paskirtis yra kompiuterio funkcionavimo užtikrinimas, techninės ir profesinės informacijos saugojimas ir archyvavimas“¹⁰⁵ bei archyvavimo juostų, naudojamų duomenų saugojimui, įtraukimas į apmokestinamų objektų sąrašą. Pastaroji organizacija taip pat kritikuoja tai, kad mokesčių už aukščiau nurodytus objektus turi mokėti tiek fiziniai, tiek ir juridiniai asmenys, nutarime neįtvirtinant galimybės susigrąžinti sumokėtą mokestį, neapsaugant nuo dvigubo apmokestinimo, neišspendžia klausimo dėl kompensavimo tvarkos, kai tuščios laikmenos naudojamos kitiems tikslams, pavyzdžiui eksportuojamai produkcijai. Nagrinėjant tuščių laikmenų apmokestinimo ekonominį įvertinimą, buvo apgailiestaujama, kad „Lietuvoje į

¹⁰² Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28 – 1125. 20 str. 1 d.

¹⁰³ Ten pat, 20 str. 3 d.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas Nr.1106 „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinų ar fonogramose įrašytų kūrinų atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr.84 - 3847.

¹⁰⁵ Pareiškimas „Dėl kompensacijos autoriams už kūrinų atgaminimą asmeniniams tikslams, susijusį su tuščių laikmenų ir įrangos apmokestinimu“ // <http://www.infobalt.lt/main.php?&s=11&r=50&i=5099>; prisijungimo laikas: 2004-06-14.

laikmenų paskirtį ar talpą visiškai neatsižvelgta - taikomas vienas tarifas¹⁰⁶, nors Direktyvoje 2001/29/EB nurodoma, kad „turėtų būti deramai atsižvelgiama į skaitmeninio ir analoginio asmeninio kopijavimo skirtumus ir tam tikrais atžvilgiais jie turėtų būti skiriami“¹⁰⁷.

Atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais dydį taip pat apsprendžia tai, ar teisių turėtojai taiko ar netaiko technines apsaugos priemones. Vyriausybės nutarime nurodoma, kad „jeigu teisių subjektai taiko technines apsaugos priemones, kurios riboja Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo saugomų objektų atgaminimą asmeniniais tikslais, atlyginimas, nustatytas šiems subjektams, mažinamas 2 kartus“¹⁰⁸. Be to, kai techninės apsaugos priemonės padaro negalimą, aukščiau minėtų saugomų objektų atgaminimą asmeniniais tikslais, atlyginimas tokias technines priemones taikantiems subjektams išvis nemokamas.

Atlyginimą teisių turėtojams paskisto ir moka Vyriausybės įgalios Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijos. Kultūros ministro 2003 m. lapkričio 26 d. įsakymu „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“¹⁰⁹ buvo nustatyta, kad Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūrai (LATGA - A) yra atsakinga už atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais surinkimą ir paskirstymą kolektyvinio administravimo asociacijoms bei už atlyginimo paskirstymą ir išmokėjimą audiovizualinių kūrinių ir fonogramose įrašytų kūrinių autoriams, tuo tarpu Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA) yra atsakinga už atlyginimo paskirstymą ir išmokėjimą atlikėjams, fonogramų gamintojams ir audiovizualinių kūrinių gamintojams.

Kūrinių atgaminimo reprografijos būdu. Direktyvos 5 straipsnio 2 dalies a punkte įtvirtinta atgaminimo popieriuje ar kitoje panašioje laikmenoje išimtis, garantuojant teisių turėtojui teisingą kompensaciją, įtvirtinta Vyriausybė nutarime „Dėl autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarkos patvirtinimo“¹¹⁰, kuriame detalčiai reglamentuoja atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu autoriams ir leidėjams mokėjimą. Šį atlyginimą moka asmenys, teikiantys

¹⁰⁶ Tuščių laikmenų apmokestinimo ekonominis įvertinimas // <http://www.infobalt.lt/main.php?&s=11&r=51&i=5098>; prisijungimo laikas: 2004-06-14.

¹⁰⁷ European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167. Įvado 38 p.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas Nr. 1106 „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr.84 - 3847, 24 p.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2003 m. lapkričio 26 d. įsakymas Nr. IV - 444 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 113 - 5082.

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 181 „Dėl autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr.15 - 574.

mokamas reprografinio atgaminimo paslaugas, o pats „autorinis atlyginimas skaičiuojamas už kiekvieną reprografinio atgaminimo įrangos vienetą atsižvelgiant į operatoriaus naudojamos reprografinio atgaminimo įrangos galingumą ir reprografinio atgaminimo paslaugų teikimo vietą“¹¹¹. Reprografinio atgaminimo paslaugų teikimo vietą apibrėžia tai, ar paslaugos teikiamos toli ar arti nuo studijų ir mokslo įstaigų, bibliotekų. Šį atlyginimą surenka, paskirsto ir moka autoriams bei leidėjams Vyriausybės įgaliota kolektyvinio administravimo asociacija, t.y. LATGA - A.

3.1.2. Nuostatų, susijusių su techninių apsaugos priemonių ir informacijos apie teisių valdymą apsauga, įgyvendinimas

Įsipareigojimai pagal direktyvos 6 straipsnį, dėl techninių apsaugos priemonių taikymo, įtvirtinti Įstatyme, įvedant naujus straipsnius VI skyriuje „Autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių gynimas“.

74 straipsnyje „Techninės apsaugos priemonės“ beveik pažodžiui atkartojama, direktyvoje nustatyta, techninių apsaugos priemonių sąvoka bei kokios techninės apsaugos priemonės laikomos veiksmingomis. Papildomai įstatyme įtvirtinta nuostata, kad „tokios techninės apsaugos priemonės neturi trukdyti elektroninei įrangai normaliai veikti ir jos technologinei plėtrai“¹¹². IFPI, komentuodama įstatymo projektą, siūlė šią nuostatą pašalinti, kaip suformuluotą per siaurai ir teigė, kad „įmanoma, kad šis sakinyss apie galimą poveikį įrangai ir techniniam vystymuisi, jei geranoriškai suprastas, galėtų pilnai sužlugdyti numatytą techninių priemonių apsaugos poveikį, jei trukdantys prietaisai būtų nusakomi terminu „elektroninė įranga“¹¹³. Nepaisant šios, kritikos galutinėje įstatymo redakcijoje ši nuostata yra. Šis straipsnis taip pat nustato, kad techninių apsaugos priemonių šalinimas ir vengimas, įtaisų, gaminių ar jų sudedamųjų dalių ar paslaugų, skirtų techninių apsaugos priemonių šalinimui ir vengimui, teikimas - laikomas pažeidimu. Tačiau pažeidimu nelaikomas techninių apsaugos priemonių šalinimo ar vengimo būdų tobulinimas ir naudojimas, kurį atlieka:

✓ asmuo, turintis teisę naudoti kompiuterių programos kopiją ir siekiantis išanalizuoti, kaip programa veikia, kad galėtų nustatyti, kokiomis idėjomis ir principais pagrįsti bet kurie programos elementai;

¹¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 181 „Dėl autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr.15 – 574. 6 punktas.

¹¹² Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28 – 1125. 74 str. 2 d.

¹¹³ IFPI komentarai apie Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo projektą // http://www3.lrs.lt/pls/inter/ivpk_print.doc_view?key=187559; prisijungimo laikas: 2004-08-03.

✓ asmuo, siekiantis atgaminti kompiuterių programos kodą ar jį išversti tam, kad būtų galima gauti informaciją, užtikrinančią savarankiškai sukurtos kompiuterių programos ir kitų programų suderinamumą.

75 straipsnyje „Techninių apsaugos priemonių taikymo apribojimai“ nustatyta, kad tais atvejais, kai teisių naudotojams taikomi teisių apribojimai dėl kūrinio atgaminimo asmeniniais tikslais, mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais, žmonėms, turintiems klausos ir regos negalia, atgaminant trumpą kūrinių reprografijos būdu, panaudojant visuomenės saugumo tikslais, darant trumpalaikius kūrinių įrašus, ir kai teisių turėtojų taikomos techninės apsaugos priemonės trukdo šiais apribojimais pasinaudoti, teisių naudotojams turi būti sudarytos sąlygos ar suteiktos priemonės (dekodavimo prietaisai) šiais apribojimais pasinaudoti. Straipsnyje detalizuojama teisių turėtojų savanoriškų priemonių, skirtų užtikrinti galimybę pasinaudoti apribojimais pagal direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, taikymo tvarka. Pagal šią tvarką, teisių turėtojai „turi suteikti Vyriausybės įgaliotai institucijai informaciją apie norimą taikyti priemonę bei kitą informaciją, susijusią su šios priemonės įgyvendinimu, įskaitant informaciją apie vykstančias teisių subjektų, teisių naudotojų ir kitų suinteresuotų asmenų derybas“¹¹⁴. Jei teisių turėtojai nesuteikia priemonių teisių naudotojams pasinaudoti teisių apribojimais, jie gali kreiptis į Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybą, kad ši tarpininkautų ginče. Nors įstatymas įtvirtina teisių turėtojų ir teisių naudotojų teisių pusiausvyrą, tačiau lieka neaišku ar dėl priemonių pasinaudoti teisių apribojimais turi kreiptis kiekvienas turintis tokia teisę, ar tokius asmenis atstovaujančios institucijos.

Įstatymo 76 straipsnyje reglamentuojami išipareigojimai, susiję su informacija apie teisių valdymą, tačiau ši nuostata nesukuria reikalaujamo saugumo lygio informacijos apie teisių valdymą apsaugai pagal direktyvos 7 straipsnį. Įstatyme reglamentuojama, kad informacijos apie teisių valdymą pažeidimu laikomas bet koks informacijos apie teisių valdymą panaikinimas ar pakeitimas be teisių subjekto leidimo, kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektų naudojimas ir platinimas be šių teisių subjekto licencijos ar šių objektų neteisėtų kopijų importavimas, eksportavimas, platinimas, gabenimas ar laikymas komerciniais tikslais, be leidimo ir panaikinimas ar pakeitimas informaciją apie teisių valdymą. Atsakomybė už šį pažeidimą galima, jei asmuo aukščiau minėtus veiksmus daro žinodamas ar turėdamas žinoti, kad tuo jis skatina, leidžia, lengvina ar slepia teisių pažeidimą. Šiame straipsnyje nedetalizuojama, kas yra laikoma „informacija apie teisių valdymą“, Įstatyme nenumatyta teisinė apsauga už saugomų kūrinių ar kitų objektų, kuriuose panaikinta ar pakeista elektroninė informacija apie teisių valdymą, transliavimą, viešą paskelbimą ar padarymą viešai prieinamą.

¹¹⁴Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 28 – 1125. 75 str. 3 d.

3.2. Direktyvos dėl intelektinės nuosavybės gynimo įgyvendinimo perspektyvos

Prieš pradėdami nagrinėti konkrečių Direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo nuostatų įgyvendinimą 2003 m. kovo 5 d. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo redakcijoje, turime atkreipti dėmesį į tai, kad pastaroji įstatymo redakcija yra suderinta su Pasaulio prekybos organizacijos TRIPS sutartimi, įgyvendinant įsipareigojimus priisiimtus 2001 m. balandžio 24 d., ratifikuojant Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartį¹¹⁵. Be to, kaip jau nurodėme pirmoje šio skyriaus dalyje, ši Įstatymo redakcija yra suderinta su Direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo. Todėl nemažai Direktyvos 2004/48/EB nuostatų, Įstatyme įtvirtintos, ne pagal šią direktyvą, o vadovaujantis įsipareigojimais pagal aukščiau nurodytus teisės aktus. Naujoje Įstatymo redakcijoje patobulintas autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo priemonių reglamentavimas, praplėstas teisių gynimo būdų sąrašas, numatyti reikalavimai uždrausti atlikti veiksmus, keliančius realią teisių pažeidimo arba žalos atsiradimo grėsmę, tačiau nemažai Direktyvos 2004/48/EB nuostatų reikės tobulinti ir naujai įtvirtinti.

Direktyvos 5 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtinta autorystės prezumpcija Lietuvos teisėje žinoma jau seniai ir reglamentuota dabartinio Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 6 straipsnyje. Tuo tarpu gretutinių teisių turėjimo prezumpcija Įstatyme reglamentuojama dalinai, fonogramos gamintojo atžvilgiu: „jei neįrodyta kitaip, laikoma, kad fizinis arba juridinis asmuo, kurio vardas įprastu būdu nurodytas fonogramoje, yra šios fonogramos gamintojas“¹¹⁶. Pastaroji Įstatymo nuostata, turės būti papildyta, apimant ir kitas gretutinių teisių turėtojų grupes. Tai gerokai palengvins esminės gretutinių teisių apsaugos problemos Lietuvoje, t.y. teisių turėjimo įrodinėjimo teisminiame procese, sprendimą.

3.2.1. Procesinės teisinės priemonės

Analizuodami direktyvos nuostatas dėl įrodymų ir jų užtikrinimo priemonių įgyvendinimo, turime atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvoje jos įtvirtintos Civilinio proceso kodekse¹¹⁷ (toliau tekste - CPK):

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1947, baigiamojo dokumento, išreiškiančio daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatus, Sutarties dėl civilinės aviacijos orlaivių prekybos, Lietuvos prisijungimo prie Marakešo sutarties, įsteigiančios Pasaulio prekybos organizaciją, protokolo, Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Meksikos valstijų supratimo memorandumo dėl geografinių nuorodų apsaugos ir darbo grupės dėl Lietuvos stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją ataskaitos ratifikavimo įstatymas Nr. IX - 292 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46 - 1619.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28 – 1125. 51 str. 3 d.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36 - 1340.

✓ įrodymai - teismo veiksmai įrodinėjimo procese - 179 str. 1 d., rašytinių įrodymų pateikimas - 198 str. 1 d., rašytinių įrodymų išreikalavimas - 199 str., asmens, prašančio išreikalauti daiktinį įrodymą, pareigos - 205 str., daiktinių įrodymų išreikalavimo ir pateikimo tvarka - 206 str.;

✓ įrodymų užtikrinimas - 221 str., prašymas dėl įrodymų užtikrinimo - 222str., įrodymų užtikrinimo tvarka - 223 str., teismo nutarties, kuria atsisakoma užtikrinti įrodymus, apskundimas - 224 str.

Įstatymo 81 straipsnyje įtvirtintos laikinosios teisių gynimo priemonės, atspindinčias direktyvos 9 straipsnį. Jis įtvirtina, kad „neatidėliotinais atvejais, kai pakanka duomenų apie autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių pažeidimą, teismas gali taikyti laikinąsias priemones, būtinas įrodymams užtikrinti, neteisėtiems veiksams skubiai nutraukti ir teismo galutiniam sprendimui įvykdyti“¹¹⁸. Šios priemonės taikomos:

- ✓ siekiant įpareigoti asmenis nutraukti neteisėtą kūrinių ar kitų saugomų teisių objektų naudojimą;
- ✓ uždrausti išleisti į apyvartą neteisėtas kūrinių ar kitų saugomų teisių objektų kopijas;
- ✓ areštuoti neteisėtas kūrinių audiovizualinių įrašų ar fonogramų kopijas, jų atgaminimo priemones ir įrangą bei atitinkamus dokumentus.

Užtikrinant laikinąsias priemones taikomos ir laikinosios apsaugos priemonės, numatytos CPK 144 - 152 straipsniuose.

Kaip ir direktyvos 7 straipsnyje, Įstatyme įtvirtinta nuostata, kad tais atvejais „kai autorių teisių ar kitų teisių subjektui gali būti padaryta esminės nepataisomos žalos ar sunaikinti įrodymai, teismas gali taikyti aukščiau nurodytas laikinąsias priemones *nepranešęs kitai šaliai* ir jos neišklausęs“¹¹⁹.

Vadovaujantis tuo, kad Direktyva 2004/48/EB įtvirtina griežtesnį, baudžiamajai teisei žinomą, procesinių teisinių priemonių taikymo lygį, Įstatyme tikslingas bus papildomas įrodymų, įrodymų užtikrinimo priemonių ir laikinųjų (prevencinių) priemonių reglamentavimas, siekiant užtikrinti tinkamą autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą direktyvos prasme.

Direktyvos 14 straipsnyje numatyta, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo tvarka, įtvirtinta CPK 93 - 98 straipsniuose. Bendroji taisyklė nustato, kad „šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą“¹²⁰. Teismo išlaidų paskirstymas

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28 – 1125. 81 str. 1 d.

¹¹⁹ Ten pat, 81 str. 2d.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36 – 1340. 93 str.

administraciniame procese, reglamentuojamas Administracinių bylų teisenos įstatymo¹²¹ (toliau tekste ABTĮ) 44 straipsnyje.

3.2.2. Materialinės teisinės priemonės ir gynimo būdai

Įstatymas taip pat reglamentuoja ir teisę į informaciją nustatydamas, kad „pažeidėjai, kurie atgamina ar platina neteisėtas kūrinių ar kitų objektų kopijas, pažeidžiančias autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių subjektų teises, teismo reikalavimu privalo nedelsdami suteikti visą informaciją apie tokių kopijų kilmę, ypač apie gamintojų, tiekėjų (platintojų), užsakovų pavadinimus (vardus, pavardes) ir adresus, neteisėtų kūrinių kopijų platinimo kanalus, pagamintų, pateiktų, gautų ar užsakytų neteisėtų kopijų kieki“¹²². Tuo tarpu direktyvos 8 straipsnyje ši nuostata reglamentuojama plačiau, įvardijant asmenų, iš kurių galima reikalauti pateikti informaciją, ratą, reikalaujant pateikti informaciją ne tik apie prekių ir paslaugų, pažeidžiančių intelektinės nuosavybės teises, kilmę, platinimo kanalus ir kiekius, bet ir apie gautas už atitinkamas prekes ir paslaugas kainas, suteikiant teisių turėtojui teises gauti išsamesnę informaciją, reglamentuojant suteiktos informacijos naudojimą civiliniuose ir baudžiamuosiuose procesuose, nustatant atsakomybę šios teisės neteisėną naudojimą, numatant galimybę atsisakyti suteikti informaciją, kuri priverstų prisipažinti dalyvavus intelektinės nuosavybės pažeidime bei reglamentuojant informacijos šaltinių ar asmens duomenų apdorojimo slaptumo apsaugą.

Direktyvos 11 straipsnio nuostatos „Draudimai“, įtvirtinta Įstatymo 77 straipsnio 1 dalies 2 punkte ir 3 dalyje. Tai yra teisių turėtojas gali reikalauti teismo institucijų „įpareigoti nutraukti neteisėtus veiksmus“ bei „uždrausti tarpininkui teikti kompiuterių tinklais paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojami pažeisdami autorių teises ar gretutines teises“¹²³. Pastarasis draudimas teikti tokias paslaugas apima, su autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimu susijusio informacijos perdavimo tinklais sustabdymą, arba, jei tarpininkas techniškai gali atlikti, autorių teises ar gretutines teises pažeidžiančios informacijos pašalinimą, arba draudimą priėti prie autorių teises ar gretutines teises pažeidžiančios informacijos. Toks teismo sprendimo įvykdymas neatleidžia tarpininko nuo atsakomybės už veiksmus ar neveikimą, susijusius su tokios informacijos laikymu ar perdavimu, atliktu iki šio sprendimo įsigaliojimo. Ši nuostata įstatyme įtvirtinta vadovaujantis Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalies įsipareigojimais. Taigi direktyvos 11 straipsnio nuostatos įgyvendintos Įstatyme, tačiau papildomai būtina reglamentuoti sankcijas už šių draudimų nesilaikymą, numatant baudas.

¹²¹ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 85 - 2566.

¹²² Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28 – 1125. 77 str. 2 d.

¹²³ Ten pat, 77 str. 3d.

Atkuriamosios priemonės, įtvirtintos direktyvos 10 straipsnyje, nėra naujos ir įtvirtintos Įstatyme norodanat, kad teisių turėtojas, gindamas savo teises, turi teisę kreiptis į teismą ir reikalauti „areštuoti, o kai priimtas galutinis teismo sprendimas, išimti iš apyvartos taip, kad teisių turėtojui nebūtų padaryta žalos ir būtų užtikrinta jo teisių apsauga, pavyzdžiui, perdirbti į kitas prekes, utilizuoti ar taikyti kitas panašias priemones, perduoti nukentėjusiajam jo prašymu ar sunaikinti pažeidėjo lėšomis jo turimas neteisėtas kūrinių, kompiuterių programų, audiovizualinių kūrinių (filmų) ir fonogramų kopijas bei gamybos priemones ar įrangą, kuri buvo naudojama platinimui skirtoms neteisėtoms kopijoms gaminti ar tiražuoti“¹²⁴. Vertėtų pakeisti šią nuostatą, atspindint direktyvos 10 straipsnio redakciją, eliminuojant arešto sąvoką, kuri taikytina tik įrodymų užtikrinimo ir laikinųjų apsaugos priemonių atveju.

Skiekiant įgyvendinti direktyvos 12 straipsnyje numatytas alternatyvias priemones, Įstatyme būtina numatyti piniginę kompensaciją, kaip alternatyvios priemonės teismo draudimams ir atkuriamosiosm priemonėms, taikymą, nustatant pagrindus taikyti šią priemonę - asmuo veikė netyčia ir ne dėl neatsargumo, bei pinigine kompensacija yra nukentėjusiai šaliai pakankama.

Nagrinėjant turtinės žalos atlyginimo nuostatas įtvirtintas Įstatymo 79 straipsnyje, galima teigti, kad čia papildomai įtvirtinta nuostata, kad nustatant nuostolių dydį turi būti atsižvelgiama ir į pažeidėjo naudą, gautą iš neteisėtų veiksmų. Papildytas nuostolių dydžio nustatymo kriterijų sąrašas visiškai atspindi Direktyvos 2004/48/EB 13 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtintus. Įstatyme papildomai reglamentuojama negautų pajamų dydžio bei gautos naudos nustatymo tvarka. Kompensavimo sistema Įstatyme ir Direktyvoje 2004/48/EB paremta skirtingais apskaičiavimo kriterijais. Lietuvos teisėje nustatyta, kad vietoj nuostolių reikalaujant sumokėti kompensaciją, „jos dydį nuo 10 iki 1000 minimalių gyvenimo lygių (MGL) nustato teismas atsižvelgdamas į pažeidėjo kaltę, jo turtinę padėtį, neteisėtų veiksmų priežastis bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus“¹²⁵. Tuo tarpu direktyvoje įtvirtinama, kad kaip alternatyva turtinės žalos atlyginimui valstybės narės gali nustatyti „vienkartinę žalos atlyginimo sumą, remdamosi tokiais elementais kaip bent autorinis atlyginimas ar vienkartinis mokestis, kuris būtų sumokėtas, jei pažeidėjas būtų prašęs leidimo naudotis atitinkama intelektualinės nuosavybės teise“¹²⁶.

Siekiant įgyvendinti direktyvos 15 straipsnį, Įstatyme būtina papildomai reglamentuoti nuostatų dėl teismo institucijų galimybės reikalauti taikyti atitinkamas viešumo priemones, tokias kaip teismo sprendimų skelbimas, pareiškėjo prašymu ir pažeidėjo sąskaita.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28 – 1125. 77 str. 1 d. 8 p.

¹²⁵ Ten pat, 79 str. 6 d.

¹²⁶ European Parliament and Council Directive 2004/48/EC of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157. 13 str. 1 d. b p.

Būtina atkreipti dėmesį dar ir į tai, kad Įstatyme neįtvirtinta komercinių tikslų sąvoka, kuri įgyvendinant Direktyvos 2004/48/EB nuostatas turės lemiamos reikšmės. Įstatymo 22 straipsnyje fragmentiškai nurodoma, kad „nustatant ar kūrinys buvo panaudotas nekomerciniais tikslais, turi būti atsižvelgiama į naudojimo paskirtį“. Neįtvirtinus šios nuostatos įstatyme, šią sąvoką turės apibrėžti teismų praktika.

Direktyva reglamentuoja civilinių ir administracinių priemonių, procedūrų ir gynybos priemonių taikymą. Lietuvos teisėje administracinė atsakomybė numatyta „už neteisėtą literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines), audiovizualinio kūrinio ar fonogramos viešą atlikimą, atgaminimą, viešą paskelbimą, kitokią panaudojimą bet kokiais būdais ir priemonėmis siekiant turtinės naudos, taip pat neteisėtų kopijų platinimą, laikymą, importavimą, eksportavimą ar gabenimą siekiant turtinės naudos“¹²⁷. Šie veiksmai užtraukia baudą nuo 1000 iki 2000 litų, apimant kūrinio ar fonogramos neteisėtų kopijų ir jų gamybos priemonių ar įrangos konfiskavimą.

Vadovaujantis TRIPS sutarties 61 straipsnio nuostatomis, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXIX skyriaus „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“ 191, 192, 193, 194 straipsniuose nustatoma baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus autorių teisėms ir gretutinėms teisėms. Direktyvos 2004/48/EB 16 straipsnyje, numatyta, kad Europos Sąjungos valstybės nares gali taikyti sankcijas pagal baudžiamąją teisę, tad Lietuvoje ši griežtesnė intelektinės nuosavybės teisių apsauga ir yra numatyta. Baudžiamoji atsakomybė yra nustatyta už autorystės pasisavinimą, literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ir laikymą, už informacijos apie autorių teisių ir gretutinių teisių valdymą sunaikinimą ar pakeitimą bei už neteisėtą autorių teisių ar gretutinių teisių technikos apsaugos priemonių pašalinimą. Pastarąsias dvi nusikalstamas veikas vertėtų panagrinėti plačiau.

Asmuo baudžiamas bauda, areštu arba laisvės atėmimu iki vienerių metų, jei jis „be autorių teisių ar gretutinių teisių subjekto leidimo komercijos tikslais sunaikino arba pakeitė informaciją apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą, jeigu pagal tą informaciją identifikuojamas kūrinys, kūrinio autorius, kitas autorių teisių subjektas arba atlikėjas, kūrinio atlikimas, fonograma, fonogramos gamintojas, kitas gretutinių teisių subjektas, taip pat informaciją apie kūrinio, jo atlikimo ar fonogramos naudojimo sąlygas ir tvarką, įskaitant visus skaičius ar kodus, perteikiančius kūrinio, atlikimo įrašo ar fonogramos egzemplioriuose pažymėtą arba jų viešo paskelbimo metu pateikiamą informaciją“¹²⁸. Tuo tarpu asmuo, kuris „neteisėtai pašalino bet kokias technines apsaugos priemones, kurias autorių teisių ar gretutinių

¹²⁷ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 124 - 5623, 214¹⁰ str.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.89 – 2741. 193 str.

teisių subjektai naudoja savo teisėms įgyvendinti ar apsaugoti, arba komercijos tikslais gamino, importavo, eksportavo, laikė, gabeną ar platino galimybę pašalinti tas technines apsaugos priemones suteikiančius prietaisus (dekoderius, dekodavimo korteles ar kitokius prietaisus) arba kompiuterines programas, slaptažodžius, kodus ar kitokius panašius duomenis¹²⁹, gali būti baudžiamas bauda, areštu arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Už nusikalstamas veikas intelektinei nuosavybei, baudžiamoji atsakomybė taikoma tiek fiziniams, tiek ir juridiniams asmenims.

Bet kokių atveju, perkeliant direktyvos nuostatas į Lietuvos teisę, būtina gerai išanalizuoti valstybių narių įgyvendinimo praktiką, aktyviai dalyvauti Komisijos rengiamose konsultacijose šiose direktyvos įgyvendinimo klausimais, neskubant atkartoti pažodinės šio teisės akto formuluotės įstatyme ir paremiant teisių turėtojų ir teisių naudotojų teisių balansą.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.89 – 2741. 194 str.

IŠVADOS

Intelektinės nuosavybės teisių apsauga ir efektyvus jų užtikrinimas yra technologinių inovacijų ir intelektinės nuosavybės kūrybinių procesų skatinimo pagrindas. Nepaisant to, kad intelektinės nuosavybės teisės yra ypatingai pažeidžiama teisės sritis, sąlygota savo nematerialaus pobūdžio, jos apsauga ir gynimas turi būti prioritetiniu tikslu kiekvienoje valstybėje, remiančioje ekonomiką, kultūrą ir socialinę gerovę.

1. Naujausių Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės reguliavimo direktyvų poreikį sąlygojo skaitmeninių technologijų pažanga, ypatingai interneto, bei siekis skatinti ir remti informacinės visuomenės vystymąsi.
2. Tiek autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo, tiek ir intelektinės nuosavybės ginimo direktyvomis siekiama suderinti valstybių narių teisinės nuostatos intelektinės nuosavybės srityje ir užtikrinti tapačią intelektinės nuosavybės apsaugą visos Europos Bendrijos mastu.
3. Direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo, ratifikuojamos PINO autorių teisių ir PINO atlikimų ir fonogramų sutarčių nuostatos, reglamentuojant platesnį autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų teisinės apsaugos ratą visose valstybėse narėse.
4. Įtvirtinamos išimtinės teisių turėtojų teisės, t.y. atgaminimo teisė, teisė viešai paskelbti kūrinius ir teisė kitus objektus padaryti viešai prieinamus bei platinimo teisė. Nustatomos šių teisių išimtys ir apribojimai, numatant privalomą išimties taikymą laikiniems atgaminimo veiksams bei neprivalomą išimčių ir apribojimų taikymo sąrašą, kuris yra baigtinis ir valstybių narių negali būti plečiamas. Tačiau deklaruojamas išimčių ir apribojimų sąrašas, neužtikrina tinkamos neįgalimųjų, vartotojų ir kūrėjų teisinės apsaugos, nes išimtinių teisių išimčių ir apribojimų įtvirtinimas arba neįtvirtinimas yra valstybių narių kompetencijos klausimas.
5. Direktyva valstybės narės prisiima išipareigojimus dėl techninių apsaugos priemonių ir informacijos apie teisių valdymą apsaugos. Direktyvoje, skirtingai nei PINO tarptautinėse sutartyse, bandoma spręsti teisių turėtojų ir teisių vartotojų pusiausvyros klausimą, nustatomas teisių turėtojų, taikančių techninės apsaugos priemones, pareiga sudaryti sąlygas teisės naudotojams pasinaudoti tam tikromis konkrečiomis išimtimis ar apribojimais. Tačiau konkrečią teisių turėtojų ir teisių naudotojų pusiausvyros užtikrinimo tvarką įtvirtina valstybių narių perkeldamos direktyvą į nacionalinę teisę.

6. Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo, išplečia TRIPS sutartyje įtvirtintas intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimo priemonės, procedūras ir gynimo būdus, taikomus visiems intelektinės nuosavybės teisių pažeidimams, neapsiribojant vien komerciniais didelio masto pažeidimais ir taikant tapačias priemones tiek vartotojams, tiek ir komerciniams klastotojams.
7. Procesinės teisinės priemonės, apimančios įrodymus, jų užtikrinimo priemonės, laikinas ir prevencines priemones bei teismo išlaidas, įtvirtina griežtesnes, daugelio valstybių narių baudžiamajai teisei žinomas ir labai prieštaringai vertinamas, priemones. Materialinės teisinės priemonės, t.y. teisė gauti informaciją, atkuriamosios ir alternatyvios priemonės, draudimai, žalos atlyginimas, teismo sprendimų skelbimas, neužtikrina tinkamo balanso tarp teisių vartotojų teisių ir teisėto intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo. Ši klausimą turės spręsti valstybės narės, įgyvendindamos direktyvos nuostatas nacionalinėje teisėje.
8. 2003 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, yra suderintas su Direktyvos 2001/29/EB nuostatomis. Vyriausybės nutarimu įtvirtinamas kompensavimo autoriams už atgaminimą asmeniniais tikslais mechanizmas, neatspindi direktyvos nuostatų užtikrinančių teisių turėtojų ir teisių naudotojų teisių balanso, neatribodamas skaitmeninio ir analoginio atgaminimo, nenumatydamas dvigubo apmokestinimo išvengimo sąlygų ir permokėto mokesčio susigrąžinimo galimybių, tuščių laikmenų ir įrangos apmokestinimo atveju.
9. Įstatyme atkartojamos direktyvoje įtvirtintų nuostatų, dėl techninių apsaugos priemonių formuluotės, siekiant nustatyti deramą pusiausvyrą tarp autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų ir kūrybinės veiklos rezultatų naudotojų interesų informacinėje visuomenėje. Tačiau praktinis, apribojimų dėl techninių apsaugos priemonių, įgyvendinimas yra sudėtingas. Teisių turėtojui piktnaudžiaujant teise ir nesudarant sąlygų teisių naudotojui pasinaudoti teise, ir tarpininkaujant Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių taryba nepasiekus teigiamo rezultato, vienintelė galimybė apginti teises kreipimasis į Vilniaus apygardos teismą. O tai jau gresia, komplikuoju, brangiu ir ilgu teisiniu procesu.
10. Kai kurios Direktyvos 2004/48/EB nuostatos įtvirtintos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme, perkeliant Direktyvos 2001/29/EB nuostatas bei įtvirtinant įsipareigojimus pagal TRIPS sutartį. Analizuojant direktyvos įgyvendinimo perspektyvas Lietuvos teisėje, būtina neskubėti perkelti pažodinių direktyvos nuostatų formuluočių, vadovaujantis valstybių narių įgyvendinimo praktika, įstatyme apsaugant vartotojų teises nuo galimo teisių turėtojų piktnaudžiavimo.

11. LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Norminiai teisės aktai

1. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Valstybės žinios. 1995, Nr. 40 - 988.
2. Communication: Follow-up to the Green Paper on combating counterfeiting and piracy in the single market // Official Journal. 2000, COM 789.
3. Communication: Follow-up to the Green Paper on copyright and related rights in the information society // Official Journal. 1996, COM 0568.
4. Copyright law of the United States of America and related laws contained in Title 17 of the United States Code. Appendix V: Additional provisions of the Digital Millennium Copyright Act // Pub. L. 1998, No. 105 - 304.
5. Council Directive 91/250/EEC of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs // Official Journal. 1991, L 122.
6. Council Directive 92/100/EEC of 19 November 1992 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property // Official Journal. 1992, L 346.
7. Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission // Official Journal. 1993, L 248.
8. Council Directive 93/98/EEC of 29 October 1993 harmonizing the term of protection of copyright and certain related rights // Official Journal. 1993, L 290.
9. Council Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March on legal protection of databases // Official Journal. 1996, L 077.
10. Council Regulation (EC) No 241/1999 of 25 January 1999 amending Regulation (EC) No 3295/94 laying down measures to prohibit the release for free circulation, export, re-export or entry for a suspensive procedure of counterfeit and pirated goods) // Official Journal. 1999, L 027.
11. Council Regulation (EC) No 3295/94 of 22 December 1994 laying down measures to prohibit the release for free circulation, export, re-export or entry for a suspensive procedure of counterfeit and pirated goods // Official Journal. 1994, L 341.
12. European Parliament and Council Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society // Official Journal. 2001, L 167.

13. European Parliament and Council Directive 2004/48/EB of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2004, L 157.
14. European Parliament and Council Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data // Official Journal. 1995, L 281.
15. European Parliament and Council Directive 99/93/EC of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures // Official Journal. 2000, L 013.
16. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva) // Official Journal. 2000, L 178.
17. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7 // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96 - 3016
18. Green Paper combating counterfeiting and piracy in the single market // Official Journal. 1998, COM 0569.
19. Green Paper on copyright and related rights in the information society // Official Journal. 1995, COM 0382.
20. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 13 - 308, Valstybės žinios. 2000, Nr. 85 - 2566.
21. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 124 - 5623.
22. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28 - 1125.
23. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.89 - 2741.
24. Lietuvos Respublikos Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir perkybos(GATT 1947, baigiamojo dokumento, išreiškiančio daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatus, Sutarties dėl civilinės aviacijos orlaivių prekybos, Lietuvos prisijungimo prie Marakešo sutarties, įsteigiančios Pasaulio prekybos organizaciją, protokolo, Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Meksikos valstijų supratimo memorandumo dėl geografinių nuorodų apsaugos ir darbo grupės dėl Lietuvos stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją ataskaitos ratifikavimo įstatymas Nr. IX - 292 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46 - 1619.
25. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36 - 1340.
26. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr.74 - 2262.
27. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios.1992. Nr. 31-953, 1996. Nr. 64-1501, Nr.172 - 2863.

28. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2004 m. kovo 17 d. įsakymas Nr. ĮV - 65 „Dėl Visuomenės informavimo intelektualinės nuosavybės teisių klausimais ir jos įgyvendinimo 2004-2005 metų priemonių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 47 - 1559.
29. Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2003 m. lapkričio 26 d. įsakymas Nr. ĮV - 444 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 113 - 5082.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 28 d. nutarimas Nr. 229 „Dėl Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 20 - 652.
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 181 „Dėl autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr.15 - 574.
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas Nr.1106 „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr.84 - 3847.
33. Pasaulinės intelektualinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 32 - 2970.
34. Pasaulinės intelektualinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 98 - 1060.
35. Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektualinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46 - 1620.
36. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on measures and procedures to ensure the enforcement of intellectual property rights // Official Journal. 2003, COM 0046.

II. Specialioji literatūra ir šaltiniai

37. Amendments proposed by EDRi // http://www.ffii.org.uk/ip_enforce/andreas2.html; prisijungimo laikas: 2004-09-20.
38. Anderson R. The draft IPR Enforcement Directive - A threat to competition and to liberty // <http://www.fipr.org/copyright/draft-ipr-enforce.html>; prisijungimo laikas:2004-09-08.
39. Autorių teisių ir gretutinių teisių apribojimo, susijusio su kūrinių atgaminimu asmeniniais tikslais, kompensavimo mechanizmo įgyvendinimo poveikio analizė // <http://www.lrkmlt/EasyAdmin/sys/files/poveikio%20analize.rtf>; prisijungimo laikas: 2004-05-06.

40. Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje. - Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001. P.21.
41. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija, 1971).- Vilnius: UAB "Ukmergės spaustuvė", 2001. P. 203.
42. Brown I. Implementing the EU copyright directive. - London: FIPR, 2003. P. 128.
43. Brown I. New report finds problems with EU copyright law // <http://www.fipr.org/press/030908eucd.html>; prisijungimo laikas: 2004-09-10.
44. Commission welcomes adoption of the Directive on copyright in the information society by the Council // <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/01/528&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>; prisijungimo laikas: 2004-05-06.
45. Consumer rights rally at EU in Strasbourg on 8 March: Coalition urges rejection of controversial EU IP Directive // http://www.ipjustice.org/CODE/release20040302_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.
46. Consumers rally at EU today against dangerous IP enforcement directive: artists claim law will not help them and will harm consumers // http://www.ipjustice.org/CODE/release20040308_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.
47. Copyright Directive 2001/29/EC - Part 3: A critical analysis of Article 5 and assessment of implications of its affect upon copyright law within the UK // http://www.lawdit.co.uk/reading_room/room/view_article.asp?name=../articles/CD%202001%20Part%203%20-%20v%206.htm; prisijungimo laikas: 2004-10-27.
48. Counterfeiting and piracy: Munich hearing endorses need for EU action // http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/indprop/piracy/munchen.htm; prisijungimo laikas: 2004-05-28
49. Directive 2001/29: Committee established under Article 12 (Contact Committee) consultation: Agenda // http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/art12-contact-committee/agenda_en.pdf; prisijungimo laikas: 2004-11-19.
50. EU adopts contested IPR enforcement directive // <http://www.edri.org/edriagram/number2.5/IPRE>; prisijungimo laikas: 2004-11-12.
51. European Commission, Secretariat General. Progress in notification of national measures implementing directives // http://europa.eu.int/comm/secretariat_general/sgb/droit_com/pdf/mne_country_20040831_en.pdf; prisijungimo laikas: 2004-09-14.
52. Europos Komisijos Ryšių komiteto posėdžio kovo 9 d. ataskaita // <http://www.lrkm.lt/index.php?ItemId=20686>; prisijungimo laikas: 2004-08-31.

53. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos dėl autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje ta, tikrų aspektų derinimo komentaras. - Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001. P. 54.
54. FIPR draft: Final chance to get the IP Enforcement Directive right // <http://plone.ffii.org/events/2004/ipred/draft>; prisijungimo laikas: 2004-09-06.
55. Gross R. Circumvention prohibitions reconsidered: Why America's mistake is Europe's future // <http://www.ipjustice.org/eucd012903.shtml>; prisijungimo laikas: 2004-09-21.
56. Gross R. Controversial intellectual property law rushes EU Parliament: European consumers face "nuclear weapons" of IP law enforcement // http://www.ipjustice.org/CODE/update20040223_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.
57. Gross R. EU Copyright Directive takes effect in United Kingdom: UK outlaws file - sharing and circumvention devices // http://www.ipjustice.org/media/release20031105_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.
58. Gross R. EU passes dangerous IP Law // <http://www.eucd.org/newsarc/display.pl>; prisijungimo laikas: 2004-09-08.
59. Gross R. EU passes dangerous IP law, despite MEP's conflict of interest "midnight knocks" by recording industry executives get go - ahead // http://www.ipjustice.org/CODE/release20040309_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-09-21.
60. Hinze G. The EU CD and the DMCA in 2003: How legal protection for technological measures is shaping consumers' and copyright owners' digital rights // <http://www.upgrade-cepis.org/issues/2003/3/up4-3Hinze.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-07-24.
61. Hugenholtz B. Copyright and electronic commerce: legal aspects of electronic copyright management. – Hague: Kluwer law international, 2000. P. 307.
62. Hugenholtz B. Why the Copyright Directive is unimportant and possibly invalid // <http://www.ivir.nl/publications/hugenholtz/opinion-EIPR.html>; prisijungimo laikas: 2004-11-02.
63. IFPI komentarai apie Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo projektą // http://www3.lrs.lt/pls/inter/ivpk_print.doc_view?key=187559; prisijungimo laikas: 2004-08-03.
64. Intellectual property: Commission proposes Directive to bolster the fight against piracy and counterfeiting // <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/03/144&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>; prisijungimo laikas: 2004-07-14.
65. Intellectual property: Commission welcomes adoption of Directive against counterfeiting and piracy //

- <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/540&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>; prisijungimo laikas: 2004-07-14.
66. Intellectual property: Commission welcomes European Parliament support against counterfeiting and piracy // <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/316&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>; prisijungimo laikas: 2004-07-30.
67. Italian court rejects first EU copyright directive seizure: rules modification of Sony Playstations is legal // http://www.ipjustice.org/media/release20040112_en.shtml; prisijungimo laikas: 2004-10-26.
68. Jakob J. Deharmonization through the intellectual property enforcement directive // http://www.rechtsprobleme.at/doks/ipenf_comments-jakob.pdf; prisijungimo laikas: 2004-11-23.
69. Kiškis M. Tarptautinio intelektinės nuosavybės piratavimo prevencija. Mokomasis leidinys. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2000. P. 83.
70. Konstantinos R. European young lawyers scheme 2004: Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on measures and procedures to ensure the enforcement of intellectual property rights // <http://www.law.ed.ac.uk/eyl/04rpKosta.htm>; prisijungimo laikas: 2004-09-20.
71. Lessig L. Free culture: how big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity.- New York: the Penguin press, 2004. P. 345.
72. Leyden J. Alan Cox attacks the European DMCA // http://www.theregister.co.uk/2002/04/30/alan_cox_attacks_the_european/; prisijungimo laikas: 2004-09-20.
73. Makeen F. M. Copyright in Global Information Society: The scope of copyright protection under international, US, UK and French law. – London: Kluwer Law International, 2001. P.363.
74. Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai.- Vilnius: Justitia, 2003. P.376.
75. Naujų technologijų akivaizdoje būtina užtikrinti autorių teises, teigia kultūros ministrė // <http://www.lrkm.lt/index.php?ItemId=20641>; prisijungimo laikas: 2004-03-07.
76. Pareiškimas „Dėl kompensacijos autoriams už kūrinių atgaminimą asmeniniams tikslams, susijusį su tuščių laikmenų ir įrangos apmokestinimu“ // <http://www.infobalt.lt/main.php?&s=11&r=50&i=5099>; prisijungimo laikas: 2004-06-14.
77. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai. - Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001. P. 98.

78. Problems with the IP enforcement directive // <http://www.edri.org/cgi-bin/index?id=000100000139>; prisijungimo data: 2004-04-19.
79. Tuščių laikmenų apmokestinimo ekonominis įvertinimas // <http://www.infobalt.lt/main.php?&s=11&r=51&i=5098>; prisijungimo laikas: 2004-06-14.
80. US v. ElcomSoft & Sklyarov FAQ: frequently asked questions (and answers) about the Dmitry Sklyarov & ElcomSoft prosecution // http://www.eff.org/IP/DMCA/US_v_Elcomsoft/us_v_elcomsoft_faq.html; prisijungimo laikas: 2004-11-12.

III. Periodinė teisinė literatūra

81. Neroth P. Council pushes bad law: a legal nightmare will follow „before enlargement rush“ say critics // EU Reporter. 2004, Nr. 11 (4). P. 2.
82. Rinkevičius R. Atvirojo kodo programų teisiniai ypatumai // Teisės problemos. 2004, Nr. 3 (45). P. 22.

IV. Teismų praktika

83. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje (Marius Algimantas Mankus, UAB „Sanda“ ir VšĮ „INFOBALT autorių teisių agentūra“), Nr. 3K-3-938/2003 m.
84. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje (Raimondas Paknys, Sauliaus ir Linos Žukų leidinio „Baltos lankos“ redakcija), Nr. 3K-3-695/2003 m.

SANTRAUKA

Naujausios Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės reguliavimo direktyvos, susiję su skaitmeninių technologijų pažanga, ypatingai interneto plėtra, ir informacinės visuomenės vystymu.

Direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo, įtvirtinta įsipareigojimus pagal PINO autorių teisių sutartį ir PINO atlikimų ir fonogramų sutartį. Šiame teisės akte harmonizuojamos autorių, atlikėjų, fonogramų gamintojų, filmo pirmojo įrašo gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų išimtinės teisės, t.y. atgaminimo teisė, teisė viešai paskelbti kūrinis ir kitus objektus padaryti viešai prieinamus bei platinimo teisė, įtvirtinamos šių teisių išimtyt ir apribojimai. Direktyvoje numatomi įsipareigojimai dėl techninių apsaugos priemonių ir informacijos apie teisių valdymą apsaugos ir siekiama išspręsti teisių turėtojų teisių, techninių apsaugos priemonių bei teisių naudotojų balanso klausimą.

Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo, išplečia TRIPS sutartyje įtvirtintas intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimo priemonės, procedūras ir gynimo būdus, taikomus visiems intelektinės nuosavybės teisių pažeidimams. Direktyva įtvirtina intelektinės nuosavybės teisių turėjimo prezumpciją, procesines teises priemones (t.y. įrodymus, jų užtikrinimo, laikinas ir prevencines priemonės, teismo išlaidas) bei materialines teises priemones ir gynimo būdus (t.y. teisę gauti informaciją, atkuriamąsias ir alternatyvias priemonės, draudimus, žalos atlyginimą, teismo sprendimų skelbimą). Šis teisės aktas įtvirtina, prieštaringai vertinamų bei baudžiamajai teisei žinomų, priemonių ir procedūrų taikymą civiliniame ar administraciniame procese.

Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme yra įgyvendinamos Direktyvos 2001/29/EB nuostatos, įtvirtinant atlyginimą už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais, praplečiant teisių turėtojų teisių apribojimų ratą bei atkartojant direktyvoje nustatytą, įsipareigojimų dėl techninių apsaugos priemonių, formuluotę. Kai kurios Direktyvos 2004/49/EB nuostatos atspindėtos įstatyme, įtvirtinus Direktyvos 2001/29/EB nuostatas bei įsipareigojimus pagal TRIPS sutartį. Įgyvendinant direktyvos nuostatas svarbu neskubėti perkelti pažodinių direktyvos nuostatų formuluočių, vadovaujantis valstybių narių įgyvendinimo praktika, įstatyme apsaugant vartotojų teises nuo galimo teisių turėtojų piktnaudžiavimo.

SUMMARY

The latest European Union intellectual property settlement directives are concerned with progress of digital technology, particularly with development of internet, and with development of information society.

Directive 2001/29/EC on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society consolidates obligations according WIPO copyright treaty and WIPO performances and phonograms treaty. Exclusive rights, i.e. reproduction right, right of communication to the public of works and right of making available to the public other subject-matter and distribution right, of authors, performers, phonogram producers, producers of the first fixations of films and for broadcasting organizations are harmonized, exceptions and limitations of these rights are determined in this document. Directive predicts obligations due to protection of technological measures and right management information and seeks to decide balance matter of right holders rights, technological measures and users' rights.

Directive 2004/48/EB on the enforcement of intellectual property rights extends intellectual property rights security measures, procedures and remedies, applicable to any infringement of intellectual property rights, consolidated in TRIPS treaty. Directive determines presumption of authorship or ownership, procedural legal measures (i.e. evidences, their preserving, provisional and precautionary measures, legal costs) and material legal measures and remedies (i.e. right of information, corrective and alternative measures, injunctions, damages, publication of judicial decisions). This legal act consolidates, controversially considered and to criminal law known, measures and procedures application in civil and administrative process

Provisions of Directive 2001/29/EC are implemented in Law on copyright and related rights of Republic of Lithuania, consolidating compensation for reproduction of works for personal use, extending rights holders' rights limitations circle and repeating wording of obligations as to technological measures consolidated in directive. Some provisions of Directive 2004/48/EC are reflected in Law, implementing provisions of Directive 2001/29/EC and under TRIPS treaty. While implementing provisions of directive, it is important to go steady to transpose literally wording of directive provisions, following member states implementation practice, protecting users' rights from possible rights holders' abuse in Law.